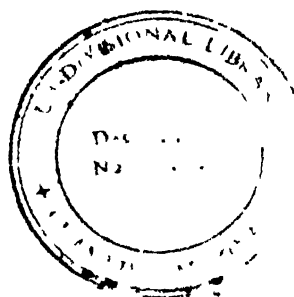

MIZO TAWNG
(Thu leh Hla Thlankhawm)
CLASS VIII

MIZORAM BOARD OF SCHOOL EDUCATION
AIZAWL—796001
1986

DISTRICT LIBRARY
CHAMPHAI - MIZORAM

Date label

Rs 1 - per day shall be fined if
the book is returned after due date

Due date

Due date

Due date

MIZO TAWNG

Sub-Personal Library
Campbell Mizoram
Accession No. 245
Date
Applicator
Rs
.....

**PUBLISHED
BY
GILGAL PRESS
KULIKAWN, AIZAWL**

**for
Mizoram Board of School Education**

**Third Edition—1986
Copies --4000
*Copy right © reserved***

**PRINTED
AT
GILGAL PRESS
KULIKAWN AIZAWL.**

MIZORAM BOARD OF SCHOOL EDUCATION AIZAWL—796001

THUHMAHRUAI

Tun hma zawng khan Mizoram Sikula Mizo Tawng kan zir dan khan duh thu a sam tawh loh zia chu kan hre theuh va. Zirlai bute pawh inbhawp chhuak chho dik taka siam a ni lo va. Pawl hniam zawka zirte pawl High school leh College thlenga zir chhoh takte pawh a awm a ni.

Chuvangin tunah bian Mizo Tawng zirna tur Mizoram Board of School Education chuan a buatsaih chho zel a. Academic Officer Pu Chhuanvawra bul tumin, Syllabus Committee chuan tha tawka a hriat hnuah pawm a lo ni ta a ni.

A bul kan tan a ni tih hriain, Mizo tawng zirna hmanrua tha zawka buatsaih chhoh a nih zel theih nan, hetiang lama tui mi leh thahnemngaite chuan hmasawna tura rawtna tha rawn siam zel tur in ka sawm a ni.

**Dated Aizawl,
The 1st July, 1981**

**Lalchungnunga,
President,
Mizoram Board of
School Education**

THEN KHATNA

(THU THLANKHAWM)

**CLASS VIII
MIZO TAWNG
(THU LEH HLA THLANKHAWM)**

**A CHHUNG THU
THENKHATNA—THU THLANKHAWM**

1. Vangpui Lunglên	—D.L Chhunga Chhangte
2. Awithangpa Chhim Zin	—R. Lalchana
3. Romeo-a leh Juliet-i	--JF. Laldailova
4. Mahni Hnuk chhat	--P.R
5. Incheina	—P L Liandng
6. Nun Dan Tha	- Rom 13
7. A Der	- Darchhâwna
8. Pasal Tha Neuva	- S. Hrângluaia
9. Fam Ta Lo Chu.	—James Dokhuma
10. Thufing	--Selêthanga
11. Sik Ni Eng	—Lalzuia Colney
12. Thu Hlimawm	
13. Tan Tlang	C. Laitanga
14. Duhthusâm	T. Nghakliana

THEN HNIHNA—HLA THLANKHAWM

1. Mosia Tawngtaina	Psalm 90
2. Haleluiah Aw, Haleluiah Amen—	R.Kamlala
3. Isua Hnenah Ka Him Ang	—RS.
4. Thisen Hlu chu	—Maclead Wylie
5. Lei Lal Puan Ropui Chu a Tlawm Ang—	C.Z Huala
6. Aw Lalpa Lungngaiin Ka Khat Thin	Laibata
7. Pi Pu Chhuah Tlang Hlui	— Lindale
8. Tlaizawng Pâr	— Vankhama
9. Lo Zawb Hla	— C. Zachhunga
10. Mizorama'n	— Lalsangzuali Sailo
11. Zialung Zai	— Dr. R Doliana

1. VANGPUI LUNGLEN

—*D.L. Chhunga Chhangte*

Thiſin th'a ral hma lawka Maupa thli thaw fur
fur thiſate'n an chhêm bo ta duak thin ang brinia;
Uleuh brâm friat tûr pawh a awm loh hrû fêah;
Tian leh Chiptê leh Kawng lam tin zawha tlân zai
zai phawk illev hter an rawn rilâr tan leh rak rak
h. uah meuh e um, zawaguh bi hlawlâwk leh tuvu
pawh huhe hux thlin a t wa chhêm then ve leh ta
ralh na bi lawng a.

Kawngkân n a bu nghaktu Tangtal ril zam,
zan dufirm a bawh hah kang mai, zi g ni chhuak
sâra an han in prin te leh siar siar han tûr meuh
hi chuan, Favang ni chhuak êng mawi tak mai awit
Rengchal (Lete) mam ril ril rû thuk ni awm taka
Ngithing lo hman v. ni nait thente chuan kum sel
han va thundh haw. Favang tlaka lei mawng ch
mi han te lu gdamtu a awm tawh chuan lohia an
tarling Chiang hle a ni.

Luhkapui atung mai pawhin khua han chuan ila
dam man a awm hlah hlah zia briam, dam rei
bauh lo ral tu kan awm awm lo ve. Nisa um bo
nghak ni awm hrîma ruam tin bawntu thlasik tiau
chhum a zin a la hun si lo va. Tin, Khuangchawi
tla tih takah fûrpui hnuara chhâm chhah tak tak
zing phui muai muai thin te an kian a lo hun ve ta
bawk si nêh; khawenhak kâwja Favang ni chhuak
mawi tak main a han chhun, tlâng tin chuan no tak
maia hrin nghulh mai loh zawng hmabak a nei lo a ni.

Khaw hawi tinuamah Kawlhawk leh Vapualte'n
chhim lam atangin hmar lam hawin vân dung an
an rawn thual leh tan a; tin, khuain hoim ni neim
thangvân sângah buhrai nghawr han ri leh hluk
hluk thin mahse, chung chu lung tilêng zual mai an

ni a. A lunglen thlâkzia septu an awm phawt chuan lo tui hnib ve lova ngawi mai thei tunge awm ang le?

Ni a han tlâng sâng a, lung a leng tial tial a. Awm khawhar hnêmah nula puantah han rim sa teh thin mah ila, min hnêmah zo bawk si lo. Khawhar reng renga nula puantah bula thut siksawih nilen ai chuan tiin lo lam kawng han zawh ila, pêng tin a lo tting thup tsep tawh bawk si. Han zawh thui zêl ila hmuh tur leh pelh tur awn chhunte lah chu ruho anhnah la tur, au pasalte leh an fute chanchin sep paha tuiburlu an hām khu laih laih te, pa awm-awl deuh vau hlim tura lo lam kana kalte an ni chauh mai si a. Favang ni êng mawizia leh boruak nawmzia suangtuah chung rengin han hawi thui zêl ila, favang ni êng mawizia thlir ve ngam lo ni awm hrma hnachhawl zâr hliah chuha Muahawih lo par vul chting chheng te han hmuh chuan, lung an tiwi hle nra khawhar min hnem zo chuang si lo.

Thlawhhma han thleng ila, buhpui a lo tulzum hman sung tawh a, Vanûr leh Daidêp, vângpui buh chungah an lo lêng noh noh mai bawk a. Buhpuin chip rual chan thuai thuai hlân an nghahhlelhzia hai rual lova vau thingbuk bêltu, Vasilh leh Pit thlawk darh leh hak thin piah lawk thing ro zâra, Vathu nupa fu thiarg rial han hram leh kârth kârth thinte han ngaihlak vang vang hi chuan lungleng lo fa an awm tak tak theih a rinawm loh.

Thlamah han lût ila, ram zuin vut a lo dai chiar dip depa, chhuatah chuan sazu ek leh Vainronghak thlam riak ek a lo that phing pheng bawk a. Thlam hnuai atanga Vathu thlawk chhuak thla zâp a ri pharh zêl bawk a; tin, a thiane fûkna lam vau hai ri awm takin râl leh lam para a thlawkin fuk hmun a har rem fel te te hnuin ngaihlak breawm khawpa

khua min tihar tur maiah a han hrâm zui leh kârê
kârê bawê si nêh.

Thlam tlaitlânab han chuangin han hawi vêl ila,
Favâng hriltu anthûr an lo pâr vul chûk tawh a, berûl
ni se chi chhuah tlak khawpin an tang tai sen vit
vêl hlawn bawê a, thlam vêla derhken zamzo lo
pârvul chik chek mai thin te a mawi zia pheî chu sawi
thu a chêng lo hial zawê a ni.

Thlawhhma han fang ila, mantê lo let phing
pheng han hmuh ringawt mai pawhin lunglêa a zuat
zel si a, hmuh phêh tumin khawdang han hawi thin
pawh ni ila, dam chung tawite hlim taka hman ral
tumin phengphêlep eng rualin favang ni êng mawi
tak hnuaiah engto dang rêng nei lovin antam par an
bawm zâk zâk kan han hmuh lehngah a.

Favâng ni êng a mawi mai avanga patling lunglêa
kur reng thu awm suh, tin vawth zuk lôl ila, chbeh-
rawp bawha maiselung zâm kai an lo par arh leh
ve vû bawê si. A par thlumna zawng zawng tlan
ral thak tum ni awm tak khawichhurten tudang lung-
kham nei miah lova an luh ngar ngar lai chu han
thlir vang vang ila, an dam chung hunte chu tawi
teh mah se, favang kawî eng ber an lawm theih ahnu
chuan, furpui hnuaia Vangvat lo pung ve leh ringawt
thinte ai chuan Vaneihna hi an khum hliah hliah
bikin a briat a ni.

Ngaih bik nei lem lova lunglen mah tawrh a
har nêh, lawmte nena hlim tak leh lungual taka
kan lawh bân tâk Vawmva tangahte khawhar tak
leh khingbai inti ve ni awm taka lo rah nal nal han
hmuh leh meuh chuan thlam tlaitlan atanga fang-
hma thartir mawng leh chhip kan han inthlawb thui
siak nite kha tharin mitthlaah a lo lang leh si thin.

Nuho anbnah la leh vau blim an hawna a rei
tawh a, mi hnukhawia haw chho ve e ti lovin, in-

chhawithuaina hmunah hmaeh tur awn miah levin
peng tin mai chu a lo ruak hi hai mai baw si a
Min chhawithuaitute ngai leh lung'engin—

*"Fanghma tuai tirtea chhaw min thuai
Chang lo mah se a chi-ah duh ka nuam e;
Vanneih thil thu-ah a to mahna—"*

Heng bla sa chung a haw chho zelin, lam chhak lam
thlang han talir i'a, lo zawh haw paba kan sah thlak
bang Tuairamte chu a ola rah tang cal nai baw a.
Sulhuu hlui min tinga zualah favang ni tla turin
muat tin a chhun hring dup mai baw si a. Reng-
chalte lung'enga han kiu vawng vawng thin pawh
chu, tu han dem rual em ni dawn le? Tin, khua han
lutin in han thlang mah ila, vaigpui lunglen eng-
mah reengin min htem zo chuang baw si lo.

Ni a lo liam a, thla hial pawh lo ral thin mah
se, favang ni kawla a rawn inher chhuah chhung si
chuan, lung leng reng renga tuk tin chhiarin tlai nilen
a ngai si a, Khuangcnawi thla chawhuu lamah emaw
airuah kar khat awh dawn thawin a han chen leh
tluk tluk hnuah, pawl delh ruahah mai lo chuan
zam leh zen zenna hun a awm tawh loh tur bre lawk
ni awm takin, khawchhak rawlkhaw epin cahimbai
nupa an han zam thiawng leh rial mai a. Thlas k arpui
mi se pang lerah a lo tum leh vu tawh baw ren
Tin, buh hmawr a han hmin tak teuh toh hnuah
ngat pheh chuan, thlasikrim a nam leh vang vang a.
Sahnul-phah tla archang tiata a han det leh tak va
va hnuah pheh chuan, Vangpui a lo chui tan tawn
a, kumpui sola hun nuam ber a ril leh tan tak
avanga lunglen chuai ta ni awm hmin a, Khuang-
chawi thla chhawithlapui eng maw tak hnuah
chawmkhuang ngai lo zai tin vawtu perhpawng te
pawhin ngawib an lo chub ve takah chuan lunglen
chu le thuk leh zelin mi thilur geh a inup ta verg
veng mei thin a ri.

1. VANGPUI LUNGLEN

1 Thu har hrithfialna:

Thi tin thla : Mizovin tunhma chuan mitthi thlarau chu an khaw dai velah rei tak chungh chûmbang in an ringa: Chungchu hlim taka mitthi khaw lama awm tawn tura thlah hun atan August thla lai vel hian 'in hawna' samin an jittir thena. Hema thlahi thi tin thla an vuah a ni.

huhchhuk thli: tlang lan a tanga chhuk zawaga thli deh thin la lungdum: lungawi, hlim, duh rawk, tha ti

tui hnh: lo chaunzawm, lo sei belh, tanpa: zungu thu sawi belh siksawih: mai mai

vau hlim: hlo thlawh zawh lau huan vau cho hminin a raon dip thin a: chu chu an som eng a, Vauhlim an ti a ni

muahawih: thung chi khat (or chi)

tulzum, buh rai, la keh chhuak si lo.

tang tai: berulte, chhangkua te leh thlai zah daw te, a yem dawn lama a rah huanung lawh hman loh, a kang lo tai vet thui hi. A rah pawh a te deuh bik thui.

mai selung: mai tung chi

chhaw thui: 'Ka haw ta e' tih hmitir nan, kawng suah chhaw.

an dah thin. A chang chuan fanghoma leh thui dangte pawh an dah bawk.

rawl khang tlang dung

thlasik arpui, pang chaw in buk te tui, te te

ar chang tui: ar cheng kual angu thla de kual p hi

in ap: inawang thu, inkhlek, in thup

Tih tor

1. Favang awmza sawi teth li, Favang hlang vawm nge leh zeten nuam kan tin em em phin an ang.
2. Tun lam eng hun hi nge nuam i tih ber thin sawi fanghoma i tih chhan sawi bawk rawh.
3. Mizovin kum khat chhunga hunpa brang hman kan teth leh a hun lai thla hmingte sawi rawh.
4. A chunga hunpa brang kan vuah chhunga Mizovin hnthawh thin chu engte nge ni?
5. Lo nei mae chu Favang lai huan engti tuon nge kwah an kad thli.
6. Thi tin thla awm zia sawi fah rawh.
7. Mizo thla chhian dan indawtu zia chhuak rawh.
8. Mizovin thli hi a deh hun azirin hming brang brang kan vuah a chung chu han sawi teh.
9. 'Favang' essay, tlar 20 velin ziaak rawh.
10. He zirlia chonung hming, thung hming zawng zawng hi ziaak chhuak rawh.
11. Heng hi a a zia sawi fah rawh.
lam tin rawh a tlan zai zai buh rai ngaw ri buk. Lik, anam par bawm zak zak, thlasik arpui pang i era tum "Fanghma tuai tirtêa—mahna,"

2. AWITHANGPA CHHIM ZIN

— *R. Lalchana*

Awithangpa hi a hming tak chu Hmarlutvunga a ni a, Khawvelthanga khua Maubuang awm thin a ni. A theirawl chhuah mai deuh atanga hla phuah tan a ni a. Rei lotêah a hming a lo thang ta em em a.

Vawi kbat chu chhim lam khaw kilkhawr leh kel tak maiah a va zin a, A zinna chban hi sawi dan a inang lo. Thenkhat chuan, "Laina kana kal a ni e," an ti a. Thenkhatin, "A zai leh a hla hian khawvel a dêng chhuak a, mipuiin an rui hle tih a lo hriatin va enthlithlai chakin a zin a ni e," an ti bawk. A engapawh chu ni se. Mizovin 'khualpang zin' kan tih thin angah hian puh mai ila a sual tam-pui lovang e,

Awithangpa va zinna khua hi khaw kel tak mikhual pawhin an tlawh zen zen loh a ni a. A va thlen chuan, a thleninpa chu lo va a lo feh bo hlân a ni a, a feh lo haw chuan a fate hnênab, 'Mikhual kan nei a ni maw?' a han ti a. A fate chuan, "Nei e, kapa, kan mikhual chu Maubuang khua a ni awm e," an lo ti a. Inneitupa chu a blim rilru ta hle mai a, "Maubuang khua i ni maw?" a han ti a. Ani chuan, "Ni e," a lo ti a. "A nih tak chu, keini khua hi chu a kilkhawrin a kel bawk a, tun lai hla Awithangpa zai hi kan blimpui khawp mai a, khaw dangin hla hlui hla mualliam tawha an neih hi keini chuan hla ruah tham loh sakin kan lo sa ve thin a. Maubuang khua i nih hrim hrim chuan Awithangpa hla tharte pawh i hre ngei ang a, Nangoi tâna bluite pawh kan tan chuan hla thar a ni vek dawn a. Zaninah kan upa inah zulawm kan inho dawn a; telve mawh ang che," a ti a. Awithangpa chuan "Kei mi chhe vâk mai mai hi upa ina kal ve tlâk pawh

ka ni law, ka bah bawh nên ka lo mu mai zawk ang e, nangmahin lo va kal teh mai" a ti a, A thleningpa chuan, "E, mu bik lah lo ve a! kal ve mawh ang che," a ti a, hreh tak chung chuan an in truai chbuak ta a.

An va kalna tur inah chuan an lo zai that that a, an lo lâw bawh a; Awithangpa pawh chuan nuam a ti ve ta viau va. Awithangpa hlate chu thiam fahran mai hian an lo sa a. Upa pakhat chuan, "Kan unaupa chu khawi lam khua nge i nih le?" a han ti a, ani chuan, "Maubuang khua ka nia," a lo ti a. "Chuti chu Lalawithangpa hi i hre ngai anga maw?" an ti a. Ani chuan, "Hre ngai teh lul e a, kan inkawm fo thin asin," a ti mai a. Anni chuan, "Upat lamahte eng rual nge a nih ang. pa lian lam nge pa tê lam," ti tein an zâwt ta zêla. Ani chuan, "Keimah ang rual vel bawh, keimah tiat lek bawh hi a ni e," a ti zêl a. Thenkhatin, "Eng ang hmel pu nge a nih a, hmuh kan va han chak ve le! A hla chauh hi kan lo hlimpuî êm êm a, hmuh ve lah kan awm hek le," an han ti a. Awithangpa chuan, "Keimah ang pa naran ve mai hi a ti e." a ti zêl a.

Chutah, "Chuti lam chu hawh u tawh rih se, i zai leh tawh ang u le," an ti a. Tlangval pakhat chuan Awithangpa chu khuang a pe a, "Khuang han beng rawh le, kan lâw ang e Awithangpa hla han sawi rawh, ruah tham loh te pawh i hre ngai ang," a ti a, lâw tur chuan a ding ai mai a. Awithangpa chuan, "Khuang ka beng thiam lo, hla pawh ka la thiam si lo va, nangmahnin han beng ula, ka thiam ang ang chuan ka lo zâwm ve dawn che u nia" a tih pawh chuan an hnawn lui ta tiat mai si a. Tlangval lam tur lah chuan a ngbak reng rawh

mai bawk si a. Awithangpa chuan a hrial zo chuang dawnin a inhre ta lo va, "A nih, ka thiam emaw thim lo emaw ka thiam ang angin ka han ti ve chhin a ni ang chu," a ti a, hla phuah chawp chu a han sawi ta a—

{ *Hmel hriat loh hmel hmuh ka nuam in ti,
Lalawithangpa chawmkhuang bengah mintir e,
Muvanlai tlangchawiin val lam rawh le,*" a han

ti ta mai a.

Clutah zet chuan an mikhual chu Awithangpa a lo ni reng mai tih an han hre ta a, an phawklek zo ta. Lam tuma ding tiangval lah chu a hamhah a, lâm thei bik tawb hek suh. Pu Zawh thei chuan "A Takam chem bo din vel ta mai mai a, mi dangho lah chu Lenchung nulaho ngaihawng hmu ang maiin an ti ta heuh houh hla sm mai a ni," a ti. An lawm si, an rin loh ang taka inthawng an ni tawk a, engemaw chen chu awm ngaihna hre lovin an han hamhah ta rih a nih chu!

An han larh fel hnua chuan zai chu an tin ta a. Awithangpa chuan khuang ben chu a lo thiam nameuh mai a. Awithangpa chu zu 'ka tawk' ti an awm, 'ka leh' ti an awm, a lamah chuan zu no chu a kal ta zung zung mai a ni.

Nakinah chuan Awithangpa pawh chu a lo rui ve ta deuh va, khuang hnawntu kha khuang han pêk leh pahin, hla a han sawi a, lam turin a ding chhuak ve ta a—

{ *"Ka ruita e, Awithangpa ka lam dawn e,
Chinlai autu kan lamkhuangpui Liandanga;
Pathlawi hmelthain chawm beng leh la,"* a han ti a

an sa a, a han lâm ta a. Lâm pawh a lo thiam ngei mai a. "Vapual hmawng zar zawh' te a'n ti a, a sawh hian a sawt tharh tharh mai a, a chang

leh hêr deuh tlên tlawn hian an lâma, mawi an ti êm êm zel mai a ni. Awithangpa lam chú sawi ngaihna vak an bre lo a ni ang; a then chuan a, dawl tawka hlin a ang ber e' an ti a; 'thang ngul rêm tawka awk a ang ber e' ti an awm; a zuan san lam hian arpui a chen ang em aw?' lo ti tawk lah bo lo.

Hetia Awithangpa an khuua a lo kal ta mai chu an blimpui khawp a, a haw pawh an phal lova, ran an talh ta chum chum mai a, zu leh sa tlanin rei fê a châm ta a ni.

He mi tuma Awithangpa chhim zin chu an hlim-uizia tun hnuah kan hriat zui thein dan chu, hminga lo chawite an awm hi a ni. Dochhingpui chuan, zu inna hmuna hlim taka an zai a piang hian, "Awithangpa kan chhing e," a ti thin a. Chu tih lai chuan fapa a hring ta a hmingah Awichhinga an sa ta a. Tin, Thawmhluta chu, Awithangpa zai siela a zih lain a tunu a piang a, a tunu hmingah chuan Zaiail a ti ta bawk a. Anmahni pawh hi an nulat tlangval hnuah an innei leh ta zel bawk a ni. Thuampui khuah Awichhinga a awm bawk a, a ni pawh hi a puin Awithangpa hla a chawisan êm avanga a hming hi phuahnin an sawi. Awithangpa chhim zin lai vela piangte hian Mautam lai vela piang niin an in sawi a. Chuvangin kum 1910 lai vela va zin a nih a rinawm hle a ni.

2. AWITHANGPA CHHIM ZIN

Thu bar hrilhfiahna :

Khual pâng zin: zin satlah, tih ter bik nei lem lova zin khawthang mai mai.

ruah tham loh : thar diai, la sak ngai loh.

zu lâwm : thian zaho zu.

~~muanlai~~ tlang chawin : muanlain tlang sang thlawh khûm tuma a han inawh sang kua vel ang hian.

phawklêk: hamhaih a ngaihna hre lova thu sawi tur hre lo, aw
mngaihna hre lo.

Tih tur :

1. Awithangpa bla pakhat han ziak chhuak teh.
2. Awithangpa chhim Zin tuma bla ruah tham loh a han sawite
kha, Zoławng tluang pangngaiin hrilhfiah rawh.
Awithangpa eh athlenin-pa inbiakna thu hi a lem han chang teh
4. An zulawm innaa Awithangpa chu mi pakhatin khuang beng
tura a hnawn luih lai hi a lem han chang teh u le.
5. He zirlaia Awithangpa in ngaihtlawmzia a lan theih {
deuh deuh ziak chhuak rawh û.

phawklêk: hamhaih a ngaihna hre lova thu sawi tur hre lo,
awmngaihna hre lo,

Tib tur :

1. Awithangpa bla pakhat han ziak chhuak teh.
2. Awithangpa chhim zin tuma bla ruah tham loh a han sawite
kha, Zoławng tluang pangngaiin hrilhfiah rawh.
3. Awithangpa leh a thlenin-pa inbiakna thu hi a lem han
chang teh u.
4. An zulawm innaa Awithangpa chu mi pakhatin khuang beng
tura a hnawn luih lai hi a lem han chang teh u le.
5. He zirlaia Awithangpa inngaihtlawm zia a lan theihna lai
deuh deuh ziak chhuak rawh û.

3. ROMEO & JULIET BUNG 1

J. F Laldailova

Hmân lai hian Verona khuaah chi ropui tak tak pahnih Montague (Montagin) leh Capulet (Kapiulet) hi an awm a; hmasâng atang tawhin an inngeih lo va, an inngeih lohna chhan chiah pawh mumalin an chhui thei tawh lo va, chi ropui leh challang zawk nih an inchuh vâng ni berin a laang a. Eng pawh ni se, an iokarah hian intihbuaina rapthlak tak tak a chhuak tawh a, thisente a chhuak tamin nunna pawh an chan phah tam tawh ble a. Tichuan ni khat chu Capulet chhiabhlawh pahnih Sampson-a leh Gregor-a hi khawlai an lêng a.

SAMPSON (chuan) Gregor, kei zawng ka duai ngai lo vang (a ti a)

GREGOR (chuan): Ui buih hmang in mi a seh ngam ngai lo (tün a chhâng).

SAMPSON: Montague uichoho ka hmuh chuan ka chê ang.

GREGOR: Mi huaisen chu lungpui angin a ding nghet a ni ngai a, i chet chuan i tlanchhia tihna a ni ang maw?

SAMPSON: Hma lam panin ka chê ang ka tihna a ni zawk.

GREGOR: Ni ê, hnungtawh zawnga tlanchhiat zawng a tuanfûm thlak rêng a ni, Ka hre thiam e.

SAMPSON: Montague mihring ka hmuh chuan...

GREGOR: Hma lam panin i tlanchhia ang...

SAMPSON: Mipa an nih leh Lal Heroda nausên nghaisak ang khân ka nghaisa ang.....

GREGOR: Nia, sazu taife ei rui pawhin a bân a vilik a "Khaw'nge kan zawhte chu," a ti e, an tia lawm le.

SAMPSON: Lo bengchheng suh! Tin, hmeichhia an nih erawh c' uan Sampson-a hi mipa ka nih tih Verona khuain an briat phah ang.

GREGOR: Chu mipa i nih an la hre hlawm na nge?

A nih lo inring rawh le: Saw Montague mi chu an lo lang alawm. I vaupung hi puar-pawlêng aia dam rei a nih ngai chuan i khandaish chu phawi ta che (a ti a, Montague pahnih hi an lo kal a).

SAMPSON: Va cho rawh hmélma chu ka lo chhawn-pui ang che.

GREGOR: I hnung lam maw?

SAMPSON: Ka hma lam le; chutiangan min hlau-thawng duh suh.

GREGOR: Thiam kan chan zawk theih nan thinur hmasaktir i tum teh ang khai, kan zawn an thlen veleh ka lo chhiat khum vak dawn nia

SAMPSON: Chutiangan hnihne zawng a tawk lo. A aia runthlak zawkin hmasit entir nan ka kutzungpui ka lo seh khum zawk ang a, an huat ngam leh ngam lova thu ni zawk rawh se (a ti a, na han inphl lai chuan a kutzungpui chu a lo seh khum ta ngei mai a)

ABRAHAMA: Ka pu, kha i kutzungpui min seh khum em ni?

SAMPSON: Ka kutzungpui chu ka seh alawm. Tu kutzungpui nge seh zawk se min tih?

ABRAHAMA: Mahse, keimahni em ni min seh khum?

SAMPSON: (Gregora hnenah chuan a ruk hian)
"Aw" ti ila, thiam kan la chang ang em?

GREGOR: (A ruk bawk chuan) Chang lo vang.

SAMPSON: Pute u, nangni kan seh khum lo a che u; mahse kan kutzungpui zawng kan seh ngei alawm. Intihthinur in chák deuh elo? In chák

a nih chuan kan inthurual thei hle ang In
lal tluka ropui lal rawng kan bawl ve si a.

ABRAHAMA: 'Tluk'- zawng a ni thei e, 'Ropui
zawk' zawng a ni hauh lo vang.

GREGOR: 'Ropui zawk' ti rawh, saw kan mite an
lo kal belh e.

SAMPSON: In lal kutdawh ve em ai chuan ropui
zawk e!

ABRAHAMA: (Ngunhnam phawi chuan) Karch
tlawm leh dawt thu hi zawng ka ngunhnam
hian a ngaithei ve lo ve, Balthasar, diau hiek
lovin min lo thlawp ang che aw
(a ti a, an ngunhnâm phawi chuan an inber
ta hlawm a. Chutih lai chuan Montague tlang-
val, Romeo-a thian Benvolio chu a lo kal ta
a, an insual lai a han hmuh chuan a ngun-
hnâm chu a rawn phawi ve a, thelh tum
chuan a han be phei ve ta a. Chutah Ca-
pulet lal fapa Tybalt (Tibawlt) chu a lo kal
ve ta a. Benvolio hnenah chuan)

TYBALT: 'Benvolio' tih hi mi dawizep tihna em ni?
Khang chhiahhlawh zinga lo inrawlh ve kha
i thiltih ngam tawk lek a lo ni ngai maw? Bena,
i thihna tur ka lam hi lo hawi zawk teh.

BENA: Ka tel ve a ni lo va, thelh ka tum a nih
zawk hi. A punlun zawnga thu la-lawk lovin
remna min rawn siampui ve ta zawk che.

TYBALT: Hriam hrei che lek hnu a, 'Ka tel ve lo'
tih leh remna siam thu ka ngaithiam ve lo.
Chutianga dawta phat mar tumna leh Setana
leh Montague mihring chu ka vai huat vek
reng reng. Tawngka aiah hriambreiin i han
inbat zawk teh ang (a ti a, Bena nen chuan
an in khing ve ta a. An thawmah cauan

mi dang pawh chu an lo pung khawm a, mahni chi lam lam tan chuan an inphesual ta nuai nuai mai a. Capulet lal leh Montague lal pawh chu mahni ngûnhnâm vilik chhuak chuan an lo tel ve ta a. Verona khaw lal ber chuan buaina a chhuak tih a hriat vele a sipaite a khawm a, thelh tum chuan a va kal ta a. Sipaite'na harsa taka an thelh daih hnu chuan lalber chuan mipuite chu nasa takin a hau va, Capulet leh Montague pawh chu nasa fe hian a zilhau ve ve a; tun hnua buaina a chhuah leh vaih chuan tumah dimdawih bik lova khaihluma hrem tur an nih' thu a puang ta nghal a ni. Tichuan lal leh sipaite leh mipui chu an tin darh ta a. Benvolio chauh chu a hnukhawiah a la awm a. Chutah Montague lal fapa Romeo chu pawr deuhva inchei chung hian a lo kal ta a).

BENA: Chibai, ka thian. Tukin zing chu i va ngui ve?

ROMEO: Uai! Zing a la nia lo? Hun hi a ke a ba zo ta em ni!

BENA: Eng nge ni ta a, chu ti taka ka Romeo ni tirei thei ta ngai chu ni le?

ROMEO: Thil engemaw, neiha ni titawi thei, neih lova ni tisei thei si.

BENA: Hmangaihna maw?

ROMEO: Hmangaihna ni si hmangaihna tling lo.

BENA: Hmangaihna tak hi chu aw, a hming duhawm ang tluk hian a tak hi chu han mawi ve sela chu

ROMEO: Ni e, He hrulaitu mitdel hi, he muhil harh fim hi, engkim huap tûra engmah lo atanga siam, thinlung tizangkhai si, phurh zawh loh

khawpa rit, belmang var, meialh dai, natna
hrisel, hmuh anga awm lo, hmuh loh anga
awm, Evi leh Adama hun lai atanga ping
ve tawhte zinga thil hriatthiam harsa ber, chu
hmangaihna chuan min tuamvêl a nih hi.
Tun lawk khan buaina engemaw in lo nei a
ni maw? Mahse min hrilh duh suh; tlêm a
zâwng ka lo hre thawi tawh a, ka ngaihsak
chi a ni lo ve. Ka thian min nuih zat suh aw.

BENA : Nuih a hnehin ka hnuk i tiulh zâwk asin.

ROMEO : Ka thian min hre thiam a, ka lawm e.

He hmangaihna hi beidawhna meikhu zâm mai
a lo ni a; hman thiam chuan dunna par lichhuak-
tu. hman lo chuan mit tui lun khawmna tuipui,
âtna fîng, thil kha thum, inngaihiawmna chapo-
ka thian, chibai, ka kal kiang leh teh ang.

BENA : Chuti maia min kalsan chuan ka ngaithiam
dawn lo. Tirawh tukthuantepawh i ei ve tawh
ang hmiang.

ROMEO : Hmangaihna chuan chaw hi'nun nân a
hmang ve hlei nê. Min sawm dnh suh, Romeo
kha ka ni tawh iova, a thlarau pawh ka duk
tawh lo. Chibai, ka liam ta'ng e.

BENA : I lungchhiatna tal chu min hrilh ve dawn
lawm ni.

ROMEO : Lungchhiain lungchhe taka an lungchhiat-
na an puan dawn chuan a va lungchhiatthlak
dawn êml Damlo hnenah a thurochhiat tur te,
a phum dan leh a ruang vui dân kawngte sawi
ta ih, thil duhawm a ni thei lo. Mahse ka
hrilh na'rg che Rosalini kha ka hmangaih
a ni.

BENA: Rosalini hmangaih chu thil lungchhiat-
thlakah i hmang anga maw?

ROMEO: Chutiang kawng zawng a ni lo. Ka ni sawi chu a hmêltha si, a intingêngin a induh si, biak tlawn leh rim a ngai thei si lo. Sum leh-pai a ngai sang bawk hek lo. Hmangaihna ban phak bakah a þhu a, min chhiatkhum duh chauh ni hian ka hria a: hmangaihna chabi vawngtu ni chung hian a hmêl þatna rochungtu nei lo hian a boral ang tih a hlaubawm zawk a ni.

BENA: Chutiang hrep zuia phar phar vel ai chuan a aiawhtu duhawm zâwk pawh kan zawng mai tur a ni zâwk. Verona ramah hian Rosalini chauh nula an awm lo tih hre rual zet zawng i nih tawh hi!

ROMEO: Ka þuan, mahni chung a tlak ve zet loh hi chuan thil hi hriatthiam a har rêng a ni. Dum leh var pawh intekkhinna mai a ni a, hmêltha pawh hmêl chhe zâra hmêltha a ni a; Rosalini pawh nula darg nena tebkhina hmêltha a ni a; khawvel hmun tin fangin nula ze tin pawh rim mah ila, ka Rosalini hi tehkhângah ka la hman fo dawn si a. Chu i rawtna aia ka thinlung damdawi tur tha zâwk i briat chhuah hma loh chu chibai, mangtha (a ti a, a kal san ta, Benvolio chuan a um zui zêl a,

3. ROMEO & JULIET

1. Thu har hrilhfiabna :

duai : hmingchhia, tlânchhia, tla hniam, zâm

che : tha thawh, bei, sual

þuanfum : chemuang, a hun taka thil ti hlei thei lo, tlai deuh ziah

runthlak : thinlung khawih ngaipawimawh, tithinur

tâifê : Mizo zu sawrna

vaupung : inbrosakna, intihlaubawm.

kareh tlawn p wng tawng mai mai, thilung leh rilru tik
sawi chhuak duh si lo

punlun ti s sang, tipung, belhehh h

la-lawk a tha lam zawng ni lo, a chhe lam zawng thu
ngai lui

Hruaitu mitdel . hmu lo ingawm Hmangaihna hi a tha
zawng hman a tui em em, a ni lo zawng hman chuan
thil tha lo tak, thil hritthiam barsa tik a ni A hming a
that ang hian a tiki a lang chhuak lo thei lo thin
Mahse ka hrilh na ng che ka huih tho tho vang che.

Ih tur

- 1 Romeo & Juliet thawnthu zaku hi am

A thawnthu zak ding in hrit apang sawi teh u.

- 2 Abithana leh Sui chhuakna an drit thng chon duam lo
ziwka i hrit Ingvanin ng chon am lo

- 3 Romeo an hmangaihna thei a sawi hrit wi tum tak han
sawi chhuak teh

- 4 Bena'n Romeo a hrit Hlangchhristi tui chuan hi lh ve
dawn lawm ni' tui a zawhna Romeo a em u' a kha sawi
teh

- 5 Romeo & Juliet thawnthu tuna ni u hi, a thawnthu pum
pui a tlangpui sawi tui ni a chuan hi a wi teh u le

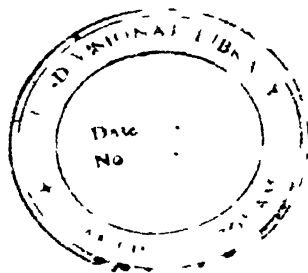
6. Hritthiah rawh

(a) Kareh tlawn leh drit thu hi zawng ka zawnhnam hi p
a nguthei ve lo ve

(b) He hmangaihna hi Fedawnna ingehltawnna ch p

(c) Lungchhian dawn em

(d) hmangaihna chabi vawngtu a hl uhaam a m

4. MAHNI HNUK CHHAT

—P R.

Mi dangte nunna laksak ai pawhin mahni inti-
hlum hi sual nasa zawkah kan ngai theuh awm e.
America rama Doctor thiam rual kal khawm chuan
beng sika an ngaihtuah a, an chhui fê hnuah, MEI
ZUK HI ZAWI ZAWIA MAHNI HNUK CHHAH-
NA A NI zu ti meuh va.

Khawvel hnam hrang hrangte hian mei kan zu
deuh theuh mai a. A mawl deuhvin kan zu mawl
deuh va, a fang deuhvin an zu sang deuh thung a.
Mei zuk nachang hi chu kan hre theuh ri awmin
a lang. Mizopawh hi meizu nasa pawl kan ni awm e.
A hmei a pain kan zu a, naupang kum tling lo
tling kan zu a, hei hi chu thil pawl a tling a ni.
Mei zuk that lohzia hi hre Chiang ngat ila chuan
bansan duh lo fa kan tamin a rinawm loh.

America Doctor thiam rualte chuan mei zuk
that lohzia an chhuina chu phek 30,000 zet a tling a.
A sei em e tih thuah a pawimawh zual an han sawr
zawm pawhin phek 1,200 zu la tling fo va. Chung
zawng zawng tlawhchhan chuan Health, Education &
Welfare Secretary Joph Califono-a chuan, "Tunah
chuan Mei zuk hi zawi zawia mahni hnuh chhahna
a ni tib chu rinhleth rual a ,ni ta lo ve," a ti ta
hial a ni

Mei zuk hi ngaihnêp a nih theih nan America
Sorkar chuan tan a la nasa hle a. Thiawhnaah pawh
mei zu mi leh zu lo mite thutna a hrang an siam a.
Sikret-ah chhih im zawk lak a rawt a. Tin, mei
zuk hian chuap cancer leh lungna a tbleh thin a ni
tibte an puang zar a. Hmeichhe kum 20 hnuai lam
tan a hlauhawm zual bik a ni tib pawh an sawi uar
hle a ri. J. Califono-a chuan, "Mei zuk hi kum 19-

40-a an lo rin thin dân ai khan nasa fein a hliah-awm a ni tih hmuh chhuah chian a ni ta," a ti bawk

America ramah chuan tun hmain hmeichhiain mei an zu tam vak lo va, chuvangin hmeichhe tâna mei zûk a pawî bikna hi hmuh chhuah a la ni lo va. Kum 1958 atanga hmeichhiain mei zûk an rawn chin uar ve tak chinah, chuap cancer vâga thi hmeichhia, a let nga vel lajin an lo pung ta a. Chuvang chuan mei zûk hnin Chuap cancer a thlen thei ngei a ni tih an lo hre chiang ta a ni. Dr. Julius B. Richmond-a pheî chuan, "Hetanga hmeichhiain mei an zûk uar zel chuan kum 1980 chho vâlah chuan hute cancer aîn Chuap cancer yangi hmeichhe boril an tam zawk ang," a ti a ni. Tin, mei zûk sim leh hmain hmeichhiain harsa an ti zawk tlât.

Hmeichhe tâna mei zûk thât lohziâ hi hriat chian a tul hle mai. Ruak lo tin pheî chuan nau chhiat phah theih a ni; tin, thla kim lovin nau a hrin phah theih bawk a ni. Nuin nau a pai lûa mei an zûk chuan nautê khan boruak tha (oxygen) a kham khawp a hmu ve thei lo va. Chuvangin a te bik thin. Dr. Richmond-a pheî chuan "Hmeichhe ruak lo chuan an naupa late hrisel se an tih phawt chuan mei an zu reng reng tar a ni lo," a ti thlâwt mai a ni.

A hnuaia mite hi Doctor thiam rualte report zinga pawî mawh zualte chu a ni:-

* Mei zu mite nunna chu zu lo mite nunna aîn nasa takin a derdep bik a ni. Nitina sikret bawm boih zu chin pheî chu a derdep lehzu ti.

* Mei zu mi chuan lung nâ an vei sam bik.

* Thil siamna hmuna thawk mei zu mite tân chuap a cancer awl bik.

* A tângpui thuah mei zu lo mi aian mei zû mi an dam rei lo zawk.

Ram chawngah apiangah mei zûk that lohzia hi an hre chiang a ni. America-ah chuan state 30 lair 1975 atarg khan heng vântlâng hmun Theatre Hall te, Restaurant-te leh infiaana hmun hu g chhungah rêng rêng mei zuk an khap tlát tawh a ni.

Mei zuk hi chin dawklak tawh chuan sim leh a har êm a, Chuvangia chin loh hrâm atân a tha. Paar leh fannaah a kal si lo; zuk tar neih lon pah-in a hrehawmzia sawiin a siak si lo; su n leh pai a hek bawksi, non titawi u a lo ni bawk vêi nêi chin loh hrâm tur a ni. A ching tawh pawhin lais n tum a tha.

4 MAHNI HNUK CHHAT

1 Lâgvangin nge mun mei an zuk? A tira mei zûk chaksan piang kan ni si lo,

2 Mei zûk that lohzia taw fel takin ziaak rawh

Mei zuk ang bawka thil erin tha lo dang heng- Sahdah hmuani Zu n, Tuibur hmuam, Kuhvakhaw ei leh Drugs (Dancew a lo) ei that lohzia hi ziaak rawh

4 Hmeichhe tana mei zûk a paw zuel bikia e'han siak rawh

5 Mei zuk chung chuan mahni hnuk kan chhat a ni tih hi sawi fah rawh.

6 ziaak zawn tir

intihlum, thliwhaah, hmeichuan, lohzia, apiangah, hrehawmzia titaitu

5. INCHEINA

P.L. Liandinga

Kan incheina chu a chhia emaw a tha emaw a fai phawt tur a ni. Khawlaiah leh hmun then-khatah, 'Fai hi Pathian 'n teuhna ber a ni' tih tarte kan hnu a. An dahna hmun chauh kna he thil bian a kaw lo. Fai hrim hrim hi a kaw a ni. Kawr man tam tak fai si lo ai chuan kawr man thawm deuh fai veng vawng chu a zahawm zawk. Incheina atana kan inbel a nih chuan min ti zahawm turin kan thawmhaw chu a fann, a nelawm tur a ni. Fai si lo va, thawmhaw man tam inbel chin ngawt hi chu a lera inchei, inchei liktluak lo a ni. Thenkhat (han ti ta bik la) chu mawza uih tak an bun a, sam balang chhep chhawpin an zuah a, kawr nghawng uk ang thet tuwt nen, foreign kekawr leh kawrchung an inthawh thawt a. rim tui an inthawh a, an inkhuil pial a. an ket an sil fai a, an ka nei lo len veh ven mai thin. Thlan rim leh mawza uih rim leh rimtui rim a inchei pawh rum rum thin. Kan inchei te hi a inhmeh tur a ni a, a inrem khawm vek tur a ni. A that lamah chuan a harsa pawh a ni thei, reihnen tawh leh va gin kawr tha deuh leh kekawr chhe deubte pawh kan hak pawh a ni thei, a fai lamah chuan kan taksa-te nen tenawm lo leh hak tlak tawh chuan a inkhuang-rual tur a ni. Kut hnathawh mo thu chuan hnathawhna minah chuan a harsa pawh a ni ang, mahse, a lutuk chin leh a awm lo chin a awm ve leh a ni. Dabthusanah chuan hnathawhna lin unah pawh a fai thin Li fak chhuah tur nei thei mo, kan danglam sawtin a rinawin. Het vang hi a ni ang, "Inbual leh inkhawm chu inchei hawm lo tak a ni," an lo tih thin ni.

Kan incheinate hi a inbel danah kan fimkhur hle tur a ni. Thawmhnaaw inbel dan dik lo lutuk chu a mualpho thlak mai ni lovin, kan mawlzia kan tar lang lek a ni. Kan inchei chhan hi kan hre reng tur a ni. Inchei ni ve si a, a inbel dan dik lova kan inbel chuan, "A mawi hle mai" tih aiin. "A chu ti, a kha ti, chu chu ni se," tiin min kawka, liam a. Inchei hma a ngaihawm rum rum thin. Kan thawmhnaaw eng hi nge chutih huna hak tur ni a, a eng hi nge eng nen hian nge hak tur ni a, eng hi nge chu mi hmuna hak tur? tihte kan ngaih tuah fo a tha. Khaw chhiat nia kawr pan te te rawng da deuh deuh kan hak a, mitthi lu mennaa kawr var nena induang zurh si a, mo lawmnaa kaw duan kan hak leh tlat si chuan kan incheina maw tih aiin maw tih kan hlawh mai ang. Retheih hi sual a nih loh a vangin kan neih loh chuan a eng pawh ha ila a paw lo. Mahse ek nei lo niawm fa hrana intituavawn si, nei lo ni si lo, thawmhnaaw hak hun hre miah lo chu, mahni hming pawh ziak thian si lo, inchei nana kawlawm pai tar thut ang lek a ni. Engkim hian hun a nei a, engkim hian hmua a nei vek thin. Kan in enna hi incheinaah engemaw chen chu a innghat a, in chhung khur leh rilru ngaih tuahna kan inhmuh pui phak vek loh avangin kan incheina hian mi kan hipin engemaw chenah mi kan hnar thin.

Inchei hun hi kan hriat reng a tha. Kan nih phung leh kan dinhmun zui zelin kan inchei a dik ang. A hun leh hun lo pawh thlu lovin kan neih patawp in kan inchei thin. Mi tam tak (ka'n ti leh pekteh ang) chuan kalna apiangah zing thawh himatanga zan mut thlengin incheina inbel kan tum a, a fel hlel deuh. Kan nei a, kan hnathawhin a zir a nih chuan sawi thu acheng lo. A nei leh a thei-

te tih thik a, a nei lo leh a tlin lo pawhin inbel ve reng kan tum tlat hi chu a tha lo a ni.

Kan inchei hun atâna fel lo bera ka hriat chu hnathawhna hmun hi a ni. A bik takin hnattaana hmunah inchei kan ching thin. A neite'n thawmhnaw tha tak tak an inbel a, an thawhpui bawrh bawrh chu a dik lohna ka hre lem lo. Mawi loh hlauvin tam takin neih tha tha kan inbel a, a bulh hlauvin hna kan thawk leh hlei thei lo thin. Hnathawhna hmun ni na nâ nâ a, thawh that theih loh phahna tûr khawpa inchei chu mawina aum mawlna a kawk zawk.

Incheina hman lak ber leh pawimawh ber chu hawihhawmna a ni. Kan thawmhnaw chu hmel hriat loh leh khual khua min cheitu mai a ni. Kan thawmhnaw mawina phak bâkah hian hawihhawmna chuan mi a chei a, thian thar siam nân a thian, thian hlui te tan a chuai thei lo a ni. Incheina man tam pui pui inbel a, hawihhawmna inbel teli lo chu an ngei a na dub ting mai a, an incheina a laklak loh leh lek phei chuan hmohtit vau-mai te pawh an awl thin. Mi dang nêna han in hoaih chih a, han inbelh chian chuan incheina kan thlir vawng vawng lêm lo, a chêtzia leh a aw-ka chhuak kan chik tawh zawk thin. Mi pakhat thusawi ka la hri-treng chu : "Ihante u, kan thawmhnawte hi min tizahawmtu an ni lo va, kan nungchangie hi min tizahawmtu an ni zawk e," tih a ni, a dik hlê a, ni. Kan zahawmna leh kan nih phung tak tak chu kan nungchangah a inghat ani. Mi chanchin kan sawi pawhin, "Thawmhnaw a nei nalh êm mai ka ngaina," ti lovin, "A hawihhawm a, a bengvâr a, a nungchang a tha a, a bula awma nuam êm mai," kan ti zawk thin. Hawihhawmnain inchei ila, a timawi turin thawmhnaw fai, a inbel dan dik takin a hun tak leh a hmun tak thlir thiamin f inbel thin ang u.

1. Ziak zawm tur:

incheina, khawlaiah, inthawlb, inchawhpawlh, inhnawih, duh!
sâmah, inbual, inkhâwm, inchhirawm, intituavawn, incheina,
nihphung, hnathawnhain, hawihhâwmna, tizahawmtu, nurgchar,
ah, hawihhâwmnain.

Tih tur,;

1. He zirlaia paragraph 2-na, 3-na, 4-na, leh 5-na hi a thu
khaikhawmna tlar khat lek lekin ziak rawh.

2. Incheinaah fai a pawimawhzia sawi rawh.

3. Inchei dan mawi leh tha chu engnge ni?

 Inchei hi a hmun leh hun hriat a tulzia sawi rawh.

5. Incheina tha ber chu eng nge ni? A that dan tawi fel t
sawi rawh.

6. Tun laia Mizo nula leh tlangval incheina tlangpui sawi teh

7. Hnam dang inchei dan in hriat apiang sawiho ula, eng hi
inchei dan nge tha in tih sawi teh u.

8. Mizo hmeichhiate hi tun ai hian inchei dan mawi leh
zawk siam sak theih a ni ang em?

9. Mahni hnam inchei hi chhawm zel nge tha ang, a mawi
tha apiang mi hnam inchei pawh ni se lak ve zel mai?

10. In sikul 'Uniform' chu tha tawh in ti em? A aia thaa
dan a awm em, sawiho rawh u.

CHUN DAN THA

Rom—13

Mu tin an chun a roreltite thu thia an rawh
 sa. P thian thu ovin tumah tethan an ovin sa
 roreltua awnte hi Pathia tath a tawng,
 tupawh roreltu h a t chu Pathia rang a tawng
 a dodaltate chu a tumah a tawng a tawng
 ang. Rore tawng a tawng a tawng a tawng
 an ni lo va: tawng a tawng a tawng a tawng
 awm an ni. A nih te roreltite h a tawng a tawng
 em' tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 thap a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 sek, tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 ken a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 tu, tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 Chwang a tawng a tawng a tawng a tawng
 leh tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 tu tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 chaw a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 Pa a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 h a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 bre a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 bre a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 p w a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng

leang a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 ba sah a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 chu a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 Taal a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 dang a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 aih a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 khai kh a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng
 khaw lo nga lo va: chu a tawng a tawng a tawng
 zawh a tawng a tawng a tawng a tawng a tawng

Tun lai thil awmzia in briat avâng leh muhil thawh harh a hun tawb tak zet tih in briat avangin, chu chu ka sawi a ni: tunah chuan kan rin tirh lai a khan kan chbandamna chu . hnai ta zawk si a. Zan hi a ral lek lek tawh a, khua a var dawn ta e: chuvangin thima thiltih chu paih ila, êng thuamin i inthuang ang u. Chhuna awm angin mawi takin i awm ang u, zu in buai leh zu ruia awm lovin, hur leh inngaih hmanga awm lovin, insual leh initsika awm lovin Lal Isua Krista chuan inthuang zawk ulang, in tisa chakna puitlin turin engmah insiam suh u.

6. NUN DAN THA

1. Ziak zawm tur

roreltute, rawngbawltu, tisualtu, alawm, rawngbawltute, apiang, inhmangaih, mihringpui, hmangaibnain, inthuang, initsika

2. Thu har hrilhfiabna :

khandaib—si lo: hman laia an indonaah chem sei, khandaib hi an hmanraw tha tak a ni, roreltu chuan mi hrem nan “Dan” a hmang thin a, chu chu hman atan a kaw! a, a pawng paw vawn mai mai lo.

inhmangaihna—ba suh u: theihngihl theih loh mi huatna te thinurnate hi mi chungah kan nei reng tur a ni lo. Inhmangaih tawna erawbchu englai pawhin kan inba tawn reng tur a ni,

muhil—ka sawi a ni: Pathian ngaihsak lo va tal mai mai a hun tawb lo tih in briat avangin heng hi ka sawi a ni e zan hi—a vâr dawn ta e: Hun zawn zawn tawpna chatuan khua chu a vâr dawn ta. Hun thar سوال hna a thawh theih loh hun tur a thleng dawn ta e.

thima thiltih: mi briat loh va thil sual kan tih thin te (Sual thu hnuaia kan awm laia thil tha lo tuk tak kan tih thin te)

êng thuamin: Chanchin tha êng, nungchang leh nun tha mawi taka inthuamin.

Tih tur ;

1. Roreltu hlau lova awm dan chu eng nge ni?
2. In zirlaiah hian khua-leh-tur tha nih dan a sawi chu han sawi chhawng ve teh
3. Hmangaihna hi 'Thu sawm pek' zawh famkimna a nih dan chu han sawi fiah teh.
4. "Tun lai thil awmzia" tih hi kan tun lai hunah hian eng anga bel tur nge ni ang?
5. Chhûna awm anga mawi taka awm dan chu sawi rawh
6. He i zirlaiin heng thil a sawite hi han hrihfhah teh khandaih engmah ba suh u, muhil, zan, thuma thil tih, êng thuam, tisa chäkna

7. A DER

Darchhawna

Theikelki hi a thûr hle a, mahse amah ang tak, kelsi tha ve tak chawmawlh a awm a, a suak a r Mizovin Theikêlki suak tiin kan vuah a, theira n vea pûmpa, hming dang nei ve awm a ni. A suak a rihna chhen chu, theikelki ni ve awm tak, mahse thûr si lo, tui si lo, hâng bawk si lo a lo nih takah chuan min bum niah kan ngai a; theikelki kha tehna fung atan hmangin mihringte'n kan phut leh beiser tiin zawh loh avangin, chu thu buvi rem nan chuan 'a suak' kan ti ta a ni. A leh lamah chuan Theikelki dik tak, an tum ting zo lo a nih haub lo, A pian-phung leh a awm dan tur rergale siam a nih avangin a dem theih loh, hming tur pu tham, pêt tlak, hlawn pha a ni. Sekhupthûr suak pawh a awm.

"Kan Mizia" tih J. Malsawma a ziaich khan. a tip tan "a suak vek kan ni" a ti a, mahse, "a der vek kan ni" tih a dik zawk mai thei. Nihna ang ang tan chhuah hi "a tak" kan ti ang a, nih lo a pui ang a leh chhuah tih hi "a der" a ni. Lal ting ngheti alaa tem ang der tiani thah pawh khan a tak thukruin, nira hmin tum kawng dang dang do a ni a a g.

Mei g a a der thin a, mi sual an tha der lo bawk. Mi rinawm lote hi an irsaw rinawm der thin a, nidawizepte pawh hi nvaupun in ruisen ang a lâr der an tum fo. Nihna ang tan chhuah pui ngam lo te hi a derin an rung thin a; chu chu n hnathawh kawng hrang hranga te, khawng ngunah te, sakhaw lam thilahte a thier harsatna a siat tum.

Nula biang tai tak tak te, sim tha tak tak nei te, heh ling tak tak te, hnute nei mawi tak takte hi, an zing

tho hmuh ngat chuan, 'awmpui' emaw tih tur an tam. An rimte hi a der fo va, an tawng kate pawh chuti bawk. Mo atâna tha âwm tak, belhchian loh zawka tha an tam mai. A sa kahna tâwk aia hnaia hmuh loh zawka tha hmêi hmaipu pawh khawpuiah hian an tam mai thei.

A derin rual kan kâwm a, kan inthenawm lo hlahh hi vanneihna ropui tak a ni. Fak hlawh duh in a derin tuemaw hmai chhanah kan fak chuan a. mi fak lêt si loh chuan ka ze dik a lang a, ka hmuh hm sak ber hnenah ka têt tawh mai a ni.

Kan nihna dik lentir ngam lonzia chu chaw eiah pawh a lang. Chaw kan ei laun intlêng kan mamawh teh chiam lo fo. Kan thian duhte kan sâwm tûm erawh chuan, a tui thei ang ber kan buatsaih a hnuah, "Engmah pawh 'an nei lo na a, a hming chauh in kan han ti a ni . . ." kan la ti talh a. A der vek a ni.

Mitam tak chuan kan nihna te, kan phoe bawk chin te, kan phu chin te, kan tlin tâwkte kan hria. Kan nihna ang tawka mimin hmah kan ngai ngam lo va, kan hriat lohte thup kan duh a, kan fel lo va, kan dinhmun humballi zo lo va, chhriatna kan nei a. Chutiang tak chuan mite'n na, hmu se kan duh si lo. Inchhanhim nân a derin kan inta hian a, kan intihuphurhawm a, pawh mai mai ngam loh tûrin kan inhung phui a, kan inbros mek. Intimilianin, intilingin, intibriain, kan intimualh lo fo. "Inti" hi a der a ni fo, a nihna lo tûra thil kan pum hian "inti" tih hi belh a ngai thin.

Tlawm ngam ila, mahse inngaitlawm khar lo ila. huai ila, mahse intihuai hranga o'ra, nelawm ila, mahse intinelawm chawp lo na. Thup awan taudik chu dawtali a chang chuang lo va, dawtali thudikah a inlet chuano hek lo.

Kan hnam nan kan zhpui mek. Kan . . .

kan dem, kan tlangvalte kan chhuang zo lo fo. Pawi sa sir lehlam awmin kan bria, mite pawhin hmu se kan duh. Kan nihna ang taka kan nunin kan insawisel a, kan inrel a, kan inhua. Chu ai chuan a derin nung mai ila, fakna riin min hual se kan duh. Mualphona pumpelh nan chuan a tha ve hle e. Mahse pianpui leh ziaa inrem a nih chuan si loh chuan a hnem hnang chuang em ni?

Kan taksa a derin kan pho chhuak a, kan rilru a dera lentirin rual kan kawm a, kan thlarau nun thlengin a derin kan vak vel thin. "Thil siam thar" kan nih loh hi kan thup a, Lal Isua kan la tawh loh pui kan hmuh dan a derin kan sawi a, thlarau lama kan rozia te, kan dakzia te, kan khah lohzia te, thupin a derin kan phusa a. Khawvel nunna a dera kan iathuamte hi zawng a ngaidam theih mahna; thlarau lam thll thlenga kan la 'der' ta zel hi chu a pawi thui deuh a ni. Rinawm lohna a ni a, bumna a ni bawh. Kan dawizia tarlanna a ni a, hmangaihna tlanchhiatsan a nih avangin Pathian huat zawng tak a ni.

7. A DER

1. Ziak zawm tur: inlanchhuahtir, midawizepte, invaupumin, -
inthenawm, inchhanhim, intimilian, ntinlawm, intimalpho, -
intiphurawm, intifingin, intibriain, insawisel, tlanchhiatsan,

2. Thu harsa deuh:

chawmawlh: engmah sawi lo, thur lo thlum lo leh phak lo,

Pumpa: ve bawh si chu

suak : a tak ni lo, a ta ang ve si

lēm ang der: riru tak taka ti si lo, ti tak tak anga lan tum.

invaupum (pung): intihlauhawm. awkaa inhrosa.

'awmpui': chhungkaw zinga mi ni chiah lo chhiabhlawh anga awmpui.

a sa kahna tawh: bla tawh deuh, ralkhat

huphalh : vawngghim, vawngtha, vengghim.
pawisa sir leh lam: a lang lo lam a pang khing
hneimhnang: tangkai, sawtsawhlawt' Pawimawh.

Tih tur :

1. "A der" leh "a suak" dinglamna sawi rawh le.
2. A dera kan nun nasatzia sawi rawh.
3. Mahni nihna dik tak anga lan chhuah nge tha anga, nih loh-
 ang deuhva lam chhuah sawiho rawh u.
4. Thlarau lam thila "a der" a lan tum pawithu dan sawi rawh.
5. Inngaitlawm kher lova "tlawm" ngam dan chu eng ang nge ni-
 ang le?
6. "A Der" ziaktuin kan nihna dik tak kan lan tir lohna a-
 sawi te chu engah te hian nge?

2. PASALṬHA NEUVA

—S. *Hrangluaia*

Lianphunga khua, Zawngṭah in zaruk khua zeta tlangvâl tlawmngai leh huaisen ber mai chanchin i han ngaithla teh arg. A pa, amah bringtu, ngala duat êm êmtu leh lainat êm êmtu, a ram kalnahte pawh a zui ber thin Darzaliana atang reng hian arduai lo mai. A pa Darzaliana hi mihuaisen tak mai a ni a. A tlawmngaihzia leh a huaisenzia hre ching leh bel chiang phâk tân pheî chuan a fapa Neuva huaisenzia leh a tlawmngaihzia hi a mak teh chiam lo va. Tawngna maha, “Sial rangin sial rang a bring, sakawlin sakawl a bring,” tih a ni a. A pa Darzaliana luhlul leh huaisenzia chu Taivang buahthe ch Sitsen bu-ahthe mawng hlimin a thu mai thin a. “An kâ rêng a zim a, duh leh an ha mah a kham loh chuan an duh tâwkin mi seh ang hmiang,” a ti a, vaibel a zu a, a pak mawlh mawlh thin a ni.

Neuva chu kum 1860 vêla piang niin a lang. Lianphunga leh a upate chuan Darzaliana'n fapa a fan nei ta chu huaisen kawngah leh tlawmngaih kawngahte a pa chu chhûn ngeia a rin avangin an lawm a, an Zawngṭah khawpui in 600 khua zet chu an duai leh dawn bik lo th an hriat chuan an lawm leh zual a. Tichuan Neuva chu a naupan lai atang rêngin a luhlulin a huaisen hle thin a, a rualpuite tumahin an ngam ngai rêng rêng lo. A thlante nêna an insual châng pawhin meiliaga indeh an ching a, an deh ve châng pawh hian a nuai tla ve ngai reng lo. A têt têt lai atangin thiante aia chungnun tum rêng rêng hi a ni a, englai pawhin thih hi a ngam reng mai a ni.

Neuva chu a lo tlangvâl a Zawngtuh khawpui in
 (00 khua zetah chuan Zawlbûk pang lai a awm a;
 muaveng zawlbukah ngawt pawh tlangvâl, nupui la
 rei lo za zet an i wi thin a. Chung tlangvâlho zawng
 zawng zingah chuan hui an ber leh dawmgai ber
 nih a tum tlat a. An khuate chuan an chhuang ên
 êm a. Thlan lain nikha leh mi zawn ni, huate hin
 a hnung zui zo an awm mang lo hih thin a ni.
 Neuva chuan, "Sai huate hi chuan dân loh theih
 a ni lo va, Savawm hmah leh Sakei hmuah te hi chuan
 dân ka tum lo rêng rêng a ri" a ti thin a. Savawm
 pawh pathum lai chu a kop hman a ni.

Zan khat chu thla hi a eng no nghulh mu a,
 naupang pawntote pawt chu an chiap chei-caui a,
 Neuva leh a thianteh pawh chuan Upa inah sai
 ram chhuah thu an rei a, pa an ti ti mam mam
 mai a. An upa chuan an lo rat leh tam pang a sai
 ngek vung vung a hui thin a han sawi chhuak ta
 nghel bawk a. Zannan ei kham huatê a ni a, ar
 lah chu a khuang non non an a, an upa chuan
 "Chu, ngaithla ula, ar ta a khang e, hetih hna
 ar a khuan chuan a tum hle thin a sin," a han ti
 leh ngaal a. Vaibel in zia a, an khupah puan an
 suih far mai a; an phur tlang hle mai a. Chuta
 tang reng chuan Neuva chu a awm hle hle thei ta
 lo va; tichuan leng hawn ar chu a lo khuang ta
 thlai thlai a, an tin ve ta nghel a.

A tukah chuan an balsei ang ngeiin khua pawh
 a tha kher mai a. Sai ram chhuak tur chuan an
 kal ta a. Sai ram chu an va thleng a, thing ler
 atang chuan an han thir vel a, an piab lawk kawr-
 te hnâr zawla changêl chu saiiin a thliak tih an hre
 ta thuai a, an chhuk thuai thuai a, an puan ven

an sawi chhing a, sai lam pan chuan an kal phei ta tham tham a. Thomitchhaihte pawh chu a huat-thlala tan ta nghal mai a. Tichuan Sai padawp fang tak mai, a rual zingah pawh telve duh lova amaha tla hrang hi a lo ni a. An thawm a hriat veleh chuan a tlan ta thuai mai a, a hnu an chhui ta ngat ngat mai a. A fin em a vangin hmuh phakah pawh chuan a awm duh ta hlek lo mai a, nakinah phei chuan an S i padawp um chuan chungute hi a rap keh ta pheng phung mai a. An upa chuan, "Khai le, kan tum a tha dawn hlek lo mai a! kan sai um hian chungute a rap keh ta phung mai si a, hawh u, i kir san mai ang u," a ti ta a. Neuva erawh chuan pawh a ti chuang reng reng lo mai a, a chhui lui zel a. Tui zingah hian an va innang-ching t. thut mai a. Sai padawp kawlhfe mai chuan tui a pal per sung sung mai a, chu mi a tui pal per chuan Neuva chu a hlah a, a him thei hram a. Kab a ban tum leh, a silai chu mizo silai ti mai ila 'Awlan' chi hi a nih avangin a hlo tawh bawh si a. Pa thenkhat zawng ni sela an kap mai ang a, Neuva erawh zawngin a chaldarah tak kab a han tum avangin a kap ta lo va. Chutia a hriam-hrei ber hman tlak a nih tak si loh avang chuan a thiante chu a um ve leh ta zawk a,

Zan khat chu an khuaa mi Bawhlala chuan a sepuh ki tha leh zai dam, zan tira a kawtkai lo haw thin chu a lo hawng hlek lo mai tih zawlbuk tlangval zingah chuan a rawn sawi a. Chutia a rawn sawi tak azarah chuan tlangval thenkhat feh hawng tlai deuhthe chuan an feh hawngin sakei sumruk hnu, ruah pawhin a tham hlek loh an hmuh thu an sawi ve ta bawh a. Neuva chuan thusawitute chu ni la lo lek hian a en ran a, a nruan a ngaihuah tlat a.

A tukah chuan Bawihlala sial chu Neuva ho chu an an zawng ta a, ralkhat bla fê atang chuan setê râng nalh fê mai, a pui hmu zo lo, la beidawng si lo, aw chhang tiak tawha bû bû an han hmu ta a. Bawihlala chuan a sial no ngei a ni tia a han sawi hnu chuan sakeiin a pui a seh sak a nih an ring ta nghal a. Chu sete bû na lam pan chuan an kal ta a. Rei an kal hman lo tih chuan Bawihlala chuan a sepui ngei mai chu mawng pangkhing hêk ho mai hian a han hmu ta a. A kâte chu a lo tîtêk hman tawh a. Chu sakei sum ruk lai mai tur chuan, 'Ka la du' lai a ni a, ka la ei leh dawn a ni' tih chhinchhina nân hnathel hian a hai khuh luk mai bawk a.

Tichuan an han inau khawm a, chawfak her vel hi a ni tawh a, Kar an siam ta a. Lo sul haw hun tlai ang reih rawiha tlangval feh hawng, an nula duh tak mai chhawma nui ham ham pawh chuan, naupang tawngkama, "Neuva hovin ,ar an siam e," tih thawm an briat chuan an nula chhawm ke chawn te chu novin var teh mah sela, an dawn chang tawh-in an thlahlel tawh bawk hek lo va. An lehpela chak takin an kal a, chaw an ei thuai thuai a, kar per ringawt mai chu an ngathla ta zawk a. Zana chuan chhum a zinga ruahte a sûr deuh cherh cherh a. Sapui tân chuan dai vel chu a ralmuan thlak hle mai a. Thenkhatte chuan Neuva hovin kar an siam tih hre ve hek lo, nula bulah vaibel an zu a, an nilêng hnathawhte chu tuitlak tum fahran hian an sawi haub haub mai a. Kar chu a lo per ta ngei mai a, tlangvâlhote leh pa tam tak mai chu an liam fai ta puk mai a. Neuva chuan kar tual chu a thleng hmasa ber a. Kar chuan sakei chu a lo

kap hliam a, a thite chu a thing per ngiai nguai mai a. Upahio chuan, "Tuna kan sa hliam lu kan bawhzui mai chuan kan inhliam palh ang e, i hawsan mai ang u." tiin tlangvalho chu an dang a Mahse Neuva leh a thianteho chuan an chhui lu ta tlai mai a. Neuva chuan a chhui fal a, upui leh chuan han hawsan mai mi niin an hre tawh bik si lo va. An piah ruamah chuan sakei sun sak zet, na tu r engmah dawn nei tawh lo tih hrit reng mai chu a rum ngul ngul mai a. Chutih a a lai chuan Neuva te meicher lah chu ruihin a ti mi o ch ta ngah a.

Mahse hnuag lamah chuan mipuiho chu meicher nen an lo thawk a, mipui meicher a lo lan ve a chuan Neuva chuan sakei lam chu a bawh pheh ta mai a, sakei chuan a tukkhumah hi n a lo seh a, a tukkhum thlung a seh chat a, a ring chu a dawn ding a, a thianteh chuan an chelh a, zawn an tum leh a duh baw si lo va, an kai ta ringawt mai a. In an thlen d wn chuan a chhungle chuan lungchhe tak maiin puan thulkhung nen an lo hnuak a, an lo lah hawm hawm mai a. Ani, Pasaltha Neuva erawh chuan, 'Tap suh u, a na lo ve ta thi lo tawp ang, (an sakei hliam mawh chu hre rengin a ni ang chu) naktuka sakei hliam omnaab erawh chuan ka tel ve thei dawn ta lo a nih hi" a ti a. In an han thlen chuan vaibel a zu a, na tiawm lo takin a na chu a tuar a. A tukah chuan a dailang tur hi an han dawn dawn a "Kaih ka ngai lovang, ka kal thei," a ti zel a. Mahse mahui a han kal thei ziazang ni tawh hek lo, a awte pawh chu a tham chhah tawh mai a. A na chu chhel taku a tuar a, zauriah chaw chhum huihin a thi ta a. A thih ni chuan zawngtab khawpui 600 khua zet mai chu a ren thuip mai a, chu a ngui nguai mai bawh a ni.

Ni tla tūrte pawh chu “Pasaltha Neuva, tūnah zet chuan i tlawngaihna leh i huaissen lutuk na chuan i boralna a thlen ta a nih hi. I thawh rah a ni ub ka theihngihlh lawng e. I nupui leh i fa, i thihsan takte chu malsawmin awm sela, i hniak hnung pawh rawn zui nghāl rawh se, chibai,” ti ni ve awm tak hian a tla pil ta ruai ruai a. Khua chu a ngui nghuai mai a, a sōn lo fa lah awm hek sub. Ran tak ngialte pawh chuan an ui ngang a ni ang chu, an baw’k a, an hawi hrek hrek peih chauh va. Tichuan a khawlai fa pakhat leh a nupui leh a fa pakhat chu a boralan ta a ni. A thih hian tlangval thalai tak kum 35 mi chauh a ni.

8. PASALTHA NEUVA

1. Ziek zawm tur : Kalnaakte, tlawngaihna, huaissen, lutuk in, ruaiquite, Thomitchharh, innangching, tlangvalhote, boralan
2. Thu bar leuhte:
 duai lo : tiwm lo. (huaissen, chluanawm)
 tawngna raha : hetanga an lo sawi thin ang hian
 tuitlak tum : tlaktlum tum.
 thim chharh : aw chhuak tha thei lo, thām
 khawlai fa : nupui tak n lo nen an fa, sown.
 lenghawn or : zanlai th hman or khuang hnuhnung
 padāwp :
 innangching : inūmphak.
 “Awlaa” hman lai Mizo silai “Holland” siam.
 hlo : silai hlo tuin a tihzawp hi a aih thei nova a “hlo” an ti thin
 kar : sakei thang, silai emaw sei emawa m thin.
 Puan thukhung : puah dah that.
 hniakhnang : tih dan, tih ang.

Tih tur :

1. Neuva chanchina a pa hming, a chenna khaw hming, an lai hming leh a pian hun lai te chhiachhih rawh.
2. Hman laiin Mizovin sai kah an chakna chhan ni awm apiang

chu sawi teh

3. He i zirlaia ramchhuak turte tan "tum that" tur leh that loh tur an hriat theihnate chu sawi rawh.

4. Sakei kar a lemin siam teh u.

5. Neuva huaisen dan hi tha i ti ngu ti lo sawi rawh. I tib chhan sawi baw ang che.

6. Mi tuar chhel leh chhel lo kar hlat dan, mi dang chanchin atangtein sawi tur hria apiangin sawi teh u.

—Zawngtah khua hi, tunlai Aizawl atanga chhim lam km. 30 vel, Maubuang leh sumsuih khaw inkar vel laia awm a ni. Vailen II hun laia lal hmingthang tak, vai lo len chhan ber Lianphunga khua a ni.

9. FAM TA LO CHU

—James Dokhuma

Thangphunga leh Rohrênga chu inkawmchhak-kawmthlang an ni thin a. Hun rei fe an inthenawm hnuin, a kawmchhak zawk Rohrênga chu a pêm ta a An inthenawm lai chuan an inkawmngeihin kawmchhakpa' Kawmthlangpa' tia inko mai thin leh a chhûn a zâna inlen tawn reng reng an ni a. Rohrênga pêm hnu kum sawm laiah chuan, a kawmthlang pa Thangphunga chu Rohrêngate khuaah chuan a va zin a. Khawlaia nula tuichawi hnenah chuan

Thangphunga: Chênte khawi-i hi nge Rohrenga in?
Nula: Tu Rohrênga maw? Sakhi awk-thei Rohrênga zawk nge i tih pem Rohrenga?

Thangphunga: (A han ngaihtuah leh hlek a, a kawmchhakpa chuan sakhi a awh thei a hriat loh-avang leh pem thar zawk a nia a rin avangin....) pêm Rohrênga a han ti ngawt a).

Nula: Thlerpuiah hian chho zel la, dinglamah pûm a lo awm ang a. pûm chhakah chuan peng a lo awm ang a. Chu miah chuan pheih la râp in a lo awm ang a, chuta tanga chhiar chuan in lina a ni ang.

Thangphunga : Chênte, a nih aw, ka lawm e, ka bo bil tawh lo'ng e. (Thangphungan Rohrenga in a thlen chuan, Rohrênga chuan paikâwng a lo tah mek a, a kawmthlangpa Thangphunga a han hmu phut mai chu.....)

Aw! Kawmthlangpa lah ni reng mai ka ti ! Engti tiha hêng lam lamrawn thleng ta che nge i nih? Khawnge chibai i han inbûk hial teh ang.

Pawi hai a awm ta chu a ni lo va maw?

Thangphunga : Zengmah pawl dang awm lo ve. Kan inhmuh lohna khua a lo rei ta a, chu-achhapah khawsakla sùl a lam a tamin vah barh pahin ka lo zin khawthawng mai mai a nia. Le, zia ve tak lèmah si chuan, phurhhlan ilo leh vawktè te pawh kan lam pah a ni zêl ang chu ka ti. Kawmchhakpâ, hei in chhûngkua chu in thar lai a nia maw?

Rohrenga : Tawag thu chhe lo, tun lai chu kan pang dam ve lai tak a ni. Tlem laikhan kan nu a thei lo deub reng a. Mahse tunah zawng ani pawh a thei ve leh ta. Lam hnai vawh chaw a va la ve ta a nih kha. Nangni lam zawk, in chhûngkua in theib tlan lei a ni em?

Thangphunga : Keini pawh tawng khawlo ni suh se, kan kum that kum tak a ni ve. Hritlang hnep tui fahran phei bi zawng mihring kan nih chhûng in sawi thu chêng lo. Khum beta kan tluk loh phawt bi chuan ding chung na ngang hi a ni a, a zia a awm. Nikum zet erawh kha chu, kan chhiat chhuah kum a chhuak a, nâ leh nâ hlii kan inkahpup chaw zut mai a. Khua a vâr lovin, kan kum lo teh asin.

Rohrenga : A nih tak chu maw le! A nih tûn ei laiah hian, bawp in thar em? In khawtlâng eng nge in an?

Thangphunga : Khawi lam riang vaiah, Sawi leh sawi hnu, a vah laiin "kan thiam puipa rulin chuk" tih ang maiin, kan tlangvâl a inherh phawt a. Nikum khua lah kha khati kha a ni a. Ruahtui tlâk hma kum tak mai a lo ni nêh, a-ni hluih lo kan hal hman ta si lo. Ni tharah mah chuan ni thum lek sâ-ah kan rawh ve ta

ringawt mai a. Sanghar ar rawh ang lekin, a vate fûk chu sawi loh, a chung pawh a hawl fai zo hek lo. Kan khawh chhuak zo ta lo va. Buh chi thlak loh kum tak mai lo ni nêh, tin thum chauh an phum thei a. Thlawh hnua kan monuin nau no a han pawm zui ta a. Kan nula thlawhhma kan lak kêp e kan tih lah chu tum loh takin kan hrath lo thei ta si lo nêh. An tul lutuk hlo thlovin an riak a, ram riah an ngeih lo chu sikserhin a han pumthluk zui ta bawh si a. A! ni kum zet chu, "Cohe chhunga' kan ni ringawt mai.

Kan chhûngte blawm lah kan tihah narawh. A khata khata inpuih zawh zai sêh ni hek lo le, pawhchhiat dawn lam hnaiyah kaichhan kan la ta ringawt mai. Engemaw ti ti chuan kan dah ve thei ta pawk a. A chu chu thu dang, buh chi tha lo kumthu bawhin a dum zun zui mai a. A hmin han tha zia ni hek lo, a arngeng nêh a sisawp a sisawpin kan beng tiam ta mai mai a. A ram haw zawngin phur diat phur sawmng emaw tur chu an blawhchham-pui ta a nih na. Nangni zawh hi ei in nei em?

Rohrênga : Eng ang bik suh e. Thlawhhma lak uar lo khua kan nih a hnu hmanah, kan ram thein zir hek lo. Ram hi kan ei da ta reng reng bawh nen. Thlawhbaw tul no kan khawng a. Ramchang leh tlema upa deuh chu ni se, a eng a pawh ni tur. Kan ram bawh enia han into-delhzia kan ni lo ve. Keini tak hi chu a ziaawm pawl kan ni mai ang chu, buh thar manna khawp zawng kan thar ve e, A khawtlang thua chuan, han intheisem ta diah ila, blotlawh chhung ei pawh kan thar lo vang,

Thangphunga : A nih leh in unaute kha, in mual-
vawli hrangin an awm ve hlawm tawh chêk anga
maw? Tunah hian engti khawsa nge in nih?

Rolrênga : Awm ve tawh e. Mahse kan upa ber
kha chu kbiti lai 'Babzar veng'-ah khian 'ka
indang ve e' a ti a. An chhangchhiat berh lai
takin a nupui fanaute a thihsan hlaub mai a.
A fate an la tê si a, an nuho chuan an khaw-
sa ve naw naw a. A nupui chuan a fate chu
a tui-pui dawn ni maw ka ti a, kan theih ang
tawk tawkin kan peizawng tlang a. A nupui chu
hmeichhe hna zai mi tak mai a lo ni hlaub va.
A fatê ber pawh tunah chuan a fehsan theih ve
tawh a, a upa ber chu tûnah chuan se en rual
zet a ni ve tawh e.

Tin, kha kan pêrn laia kan upa ber dawt-
tu, thing tang kuai rual vèl a nih laia pem kan
nih kha. Ani kha chuan pasal a han nei ve a,
Mahse an inhamtawng lo a ni ber ang chu, sum
chhuah a ngên fo mai a, kan chhuahsak ta nge
nge a. Thisen pal hman lovin an inthen hlaub
va. Kum khat emaw kan han kawli leh a, rei
a lèn leh hmain rawn duh der ve tawk an lo
awm a, kan kaltir ve leh ta mai. Tunah chuan
fa pawh an nei ve leb tawh.

Tin, chu mi nau leh chu, kha lal pitarin
ka pa sakei kah chawia a sak Kâphranga kha
a ni a. Kumin thal khan nupui kan lamsak
ve a, fa an la nei rih lo va, an nupain an feh
ve leh ta a nih kha. Chu mi nau leh chu nu-
la kan la kawli a. Ani pawh remchanga kal
mai thei chu a ni tawh. Mahse zu duh mauh
rih lo va. Kan phu loh tak tak pawh inlêng
a hmu asin maw le. Mahse zu duh rih hauh

lo va! Chuti tē mai chu kan khawsa chu a ni a. Mahse ka swi tawh ang khan kan tute pa ho loh kan hnēnah an chēng chawt hlawm a. Annin min tichhāngēhe deuh e tih lo-ah chuan keini chhūng khawsa ngawt chu kan hulhar tawh khawp. Nangni zāwk kha in naute kha an in-
vawm darh ve tawh hlawm ang maw?

Thangphunga : Tūnah chuan keini pawh ēe vuak pherh ang kan ni ta! Kha, kan upa ber kha chu in awm laia vai lem chāng kha a ni a. A nupui fanaute nei an awmna lamah an khawsa a. Tūnah chuan bel thum a kai ve ta a. Ta pithum a nei a, an awmna minun pawh khawp nge maw a tih kha le, an vai khaw ram hming hi ka bre reng ve thei thui lo. Kha mi nau kha nupui nei in hrang a chāng ve a. Kha kan kawt hmai Kūngbawnga in hmunnah kha an awm a. Chu mi nau leh chu, in tlangval Kap- hranga nēna inruah chiah an nih kha. Chu mi chu a nia nikuma kan bralh e ka tih kha. Kan remti chiah hmain, an lo lak lawh ve tawh si a, han remti lo ngawt dawn ila, a chān chhe zāwk tūr kan r. Jawn si a, kan kaltir ve ta mai. Mi dang chu kan la awmpui hlawm a. Femo kan nei a, fa pakhat an nei a. Kan tē ber chuan ram a la tawng lo deuh.

Rohrénga : A nih tak chu. Zu thawkawm khawp che u a! Keini zāwng kan tūte pa nei lo min min tichhāngēhe em alawm maw le.

Thangphunga : A ni ve bāwk ang chu, pu leh pu neih manah, an lo fahrah tak si-ah chuan in mawh chu ni ve maw si hek le.

Rohrénga : A nih leh siatte kha in la vulh tuang- tlam ta zēl em?

Thangphunga : A hming chawbvin kan la vulh.

Túnah tak hi chuan a pui no hruai lai leh a la kan nei a. Tin, a pa, 'khuang kân rual' tih ang hi kan nei bawk a. A dang chu kan tiriral zo tawh. Upa in ranpui leh rartê vulh kawp chu a hmuigil lo zâwk a awm duh e, an tih chu ka lamrêl khawp mai. Ko kâr a tâwk fo mai a, a châng leh sapui kutah a thi bawk si nêp. Chuvang chuanin, tlem laia kan upa ber vailem chang chu a nupui fanaute nen an lo chuang chhuak a. Inhmuh a khâtin chhûngkaw kima inhmuh manah kan sechal chu kan talh a. Ram dala ring rawlh leh zan khat thila sa rêp chang thei mai ngang hi an ni a, kan ui phal ta lo mai.

Tin, a pui pakhat chu kan ei nei lovin kum-
n vahnân lâk tih khân tām bârah kan dek ral
bawk a. Ngawi teh, kawmchhakpa, ranpui vulh
pawh an khap dawn emaw ni, kan la tihral
zawh vek mai awm hi maw.

Rohrênga : Chuti ni se, a nih kumin lam te kha
khawi lai ram kha nge in neih hlawm le?

Thangphunga : Keini tak chuan, kha i lo bria ang
a, lai pitar thih kuma kan kan thirêng lo hlui
kha a pumin kan hlawm a. Kha mi bakah
khan ram lam kawr kha k pin a lu lamah therblo
hmun atân ngawpui khawng zet tawh kha tlem
ka tuk belh a. A mawng lamah chuan kawr
zingzum sô-in, buh hâk mual kha tlem ka hlep
tel a. In lamah erawh chuan thirêng lo ri hlui
zelah hlai chhovin âr lei han suin ka invalh a.

Kumin zawng khuain a zir a, kan hal fuh
deuh bawk a; tunah le buh mitmei a la lang
chiah rib lo va. Tuna a lan dan maiah chuan
a khawtlang thuah pawh, zuvaten zah an ngaih

a, ruahtui lamin a zir bawh chuan khual kai
lova khawtlang intodelh thei awm hmel zawngin
kan lang e. Mahse buh hi zawng seng a hun
hma loh hi zawngin tichhe thei apui a tam a.
Khuain min rengdim thiam teh phawt sela le.

Ro irenga : A nih khawtlang roreln lamahle kani
la inrawlh peih em?

Thangphunga : Peih loh theih pawh ni nghal lo chuan.
Ka pha ngial chung pawhin min pem buh bel leh
chawt si thin a. Zawnte upata upa, hotu han tawn
leh mi biang nan be tur lahin mi an namseh zel
bawh si nen. Ka pha zo ngang lo va, ka han ni ve
len ngawt thin a. Mahse, kawmchhakpa, tûn hma
ang kha chuan ka phusa peih ta lo. Sial khaw-
mawiah ka tang ve mai mai chauh ani. Upa
thatum lam kan lo ni ta a, tûnah chnan a
serh thianah ka ti ve mai mai a ni. A thubrimah
keini ang rual tân zawng rorel thiam a harsa
ta. Thangnar dân pawh kan pha ta love. Mi an
awm loha leiah 'lal a bova hleihmualrâng alai'
uh a gin kan han ni ve leh rawih thin a. Ka
peihpui ta lo ve. (chutia an ti ti lui chuan Ro-
hrenga nupui Thanghnuaia leipui kal ciu vawk
chaw tûr phurin a lo hâwng a. An thenawmpa
Thangphunga a hmuh veleh)

Thanghnuaia : Aw, aw aw! tu pa roh chu Dawla
pa zu ni roh reng a ! (a phur chu an pa'n a
chawi thlak sak a, a hn m chu tuiûm hia hmun
hnaih bana sakhi kia ban pah chuan) Khaw-
nge, han inchibai teh ang. Engti zaiziaa hêng
lam lama i hmêlte kan lo hmuh tak khiah chu?
In dam tlanga maw?

Thangphunga : In chibai tak e maw. Dam e, kan
that ve lai tak a ni e. Thangdâwla nu pawh tûn

lai chu a nulat ve lai tak asin. Khachen lo inkawmchhak kawmthlang ve lêm si kha, in-hmuhte pawh a chák awm leh tawh a. Chhuan-lam siamin ka lo zin khawthawng e maw. Lai tak tak a ni. Vawk chaw i va han duhtnawh ve, vawk vulh lai eng ang nge i neih?

Thanghnuaui : Sawi tlak ka vulh lo, a pui ka vulh a, Hman ni khân ao a theh a, pariat a l eng a. Tûnah chuan chaw an la ban lo deuh. Chu bâk chu puahtu sumnga che che hi a ni leh nui. Dâwla nu zawk, ani kha vawk a vulh thei a?

Thangphunga : Ani pawh, vawkpa a mal vulh a. tûnah chuan sùmrûk tuallêng tih ngam zet hi a ti a. Ani rau rauvah a vulh len ve chhun a ni áwm e. Chu chu aláwm mawle, kan rona a rei tawh si a, hmeh hlum mai kan duh tawh a, thlaktu vawktê kan nei si lo. Kan khawtlângah lah chuan lei tur a awm si lo va, vawkte zawn chhuanlamin ka lo zin ve rawh a. I vawkte chu lâk hun tawh se awlsam mui tur.

Thanghnuaui : Teh tak e. Mahse vawktê zawn a awm ang, khawlaiah ka hmuh diah diah hlawn kha.

Rohrênga : Thanghnuaui, ar eng ang nge i neih? Hei kawm thlangpa lo zin chhuna ar pawh a hlawn lohvin kan zin ve hunah min talh duh nang le!

Thanghnuaui : Talh tuk e a, ani meuh meuh lo zin chu arpa chhiarkhuan ngbal kan talh lohvin.

Thangphunga : Ar kan hlawn zo ngû ang maw? (chu tih lai tak chuan an tupa a lo lût a, archhiarkhuan thu an sawi a rawn hre hman a “ Kapi, ar i talh dawn chuan ka arpa kha chu talh haub sub,” a rawn ti a.)

Talh lah lo ve a! Mama, lo kal teh, hei hi maw

i tupa chu? A kimtlang ka hmuhin i tupa a ni
 th ka hre mai. Nangmahni lam a phawk a nih
 hi, a nu lamte ka hre hlei law, a pel reng a
 hraw mai. A pa raupan lai hlauh kha zu ni!

(ZAN MUT A LO HUN A)

Rohrênga : (An nala nteah) Sumbawh, i pa hi
 mutna han si mso ta che. Ani kal bah bawh
 zal pawh a duh ang e, puan kawpte kha han
 khawn khawn la, i puan tho'khungie kha.

Tnangphunga : Chûng a tui leving, khua a vawt lo,
 nanga zen khat emawte chu, a viwh deuh tak
 leh tap kan kual anga a ni mai.

(MUTHMUNAH CHUAN AN TI TI ZUI ZEL A)

Robrenga : Kawmthlangpa i lum ngut meuh ang
 maw?

Thangphunga : Lum teh meuh vang, mi ngaihuah
 suh u. Ngawi teh, kawmchhakpa hmân lai han
 sawi hi chuan lung hlei hi a lêng thin e ti
 rawh. Kan khua chu i rawn ngit ve viau thin
 lo maw?

Rohrênga : E... ngawi teh, ngawi teh, sawi thu a
 cheng lo le! Kan pâm kumte phei kha chuan
 lo kir len tui hi ka nap a. Mahni pian
 leh mûrna hi zawng ngaih tih a reh dawn lo ve.
 Ka nu leh pa lu lumna hmuna ka lu a lum
 lo tur mawh hi asin ka ngaihngam loh chu
 ni. A mual leh tiang te, a kawr zai leh a
 mual put chen hian ka rilruin a chhui a chhui
 thin a, Sawatlungêl leh bahra khur chenin a
 awmna rilruin a ia hmaih chuang mang si lo.
 Heng lai ram zawng rilruin a nel tak tak
 thei lo.

Thangphunga : A ni mawh ang. Mi a laia mi ram

dai ngam mi kha i ni si a. Ka rilru chang pawh hian a ti lo, Thangdawla nu nena kan sawi chhuah nikhua chang pawh hian, kawmchhakpi chu le, a han pem ta poh chu a ni a, nuam a ti ngû ang emaw chu le. A lung zawng len chang a awm ve phawt ang, kan ti fo thin che as n. Mahse hei, tunah zawng i lo cheng rei ve leh ta a, eng chen nge in awm ve leh tak chu le?

Robrênga : A rei ve leh dawn tawh mai. Pang a dam hi zawngin kum khat hi chu rei nawlb lek lo. Tunah chuan kum sawm pakhat a ni tawh lawm maw ni chu le. A ni tawh ang, tun vahsânîak hi a kum sawm pakhatna a nih chu. Kan inhmu lo rei ngar ngar hle maw? Kan inhmu tawh dawn lo hial emaw ka ti a. Mahse Pathian zarah 'Fam ta lo chu tawn leh ni awm-na rgar' an lo tih angin, thi ta lo chu hei kan inhmu ve leh ta mai zawng a nih hi!

Thangphung : A ni e ti rawh, a dam hi han haub phawt mai ila.

(AN NGAWI TA VANG VANG A, MUIHILH ZAI AN REL TA A)

9 FAMTA LO CHU

1. Thu harsa hrilbfiahna :

thlêrpui : Mizo khuua khaw laih leh lun deuh ber, lai veing.

pûm : thir denna in, thir chherna in.

râp in : in chung thiltheka chih, dapa khuh,

bil : bik

pawi hai : thil paw

zengmah : engmah

chu-a chhapah : chumi bakah chuan

sul-a-lama tih tur chi hrang hreng

phurhhlân : êm chi hrang hrang
 ʔawng thu chhe lo : kan ʔawngin pawî sawî lo sela.
 lam hnai : lo hnai zawk
 sawî thu cheng lo : loh theih loh a ni a.
 chhiat chhuah kum : kan vanneih loh kum
 kan kum lo : kan kum ʔat loh kum
 hâwp in thar em? : kham in thar em?
 khawî lam riang vaihah : teuh na'ng le'
 thiam puipa rulin cuuk : a thawk thei ber dam lo ta hlah
 emaw, theih lohna nei ta hlah.
 ni hlui : khaw ʔha, ni sa hmaza
 vate fûk : thing ʔang filawr
 pumthlûk : bawksawp, engmah tithei lo va siam.
 'chhe chung'a' : chhung khat zing tumah thawk thei awm
 chuang lo'
 narawh : em em bawk si a.
 kaichhan la : mi sawm khawm
 kum thû : buh natna chi khat
 intheisem : inang veka insemîn, inzat veka sem rualin
 mualvawm hrang : in dang, ei rawng bawl hrang
 ʔulpui : pasal nei lova fate enkawl.
 Peizâw : intanpui tawn
 se en rual : naupang fel tawh tak
 thingtang kuai rual : hmeichhe naupang tung phur thei.
 inhamtawng inmil, inrem
 thisen pal : fa nei
 êk vuak pherh ang : darhsarh vek, in dang darh vek.
 in lem chang : sipaia ʔang
 fa-mo / fa nupui
 tluangtlam : hmuingil
 khuang kân rual : talh rual, a pa 'uni
 lâmrel : sawisel, chhuanlam
 ko kêr tawk : ramhnuaia tlu hlum
 sapui : sakei
 ram daia ring rawh : ram hnuaia tla mai mai
 sarêp chang : thi
 vahsan lâk : lo vah lai
 therhlo hmun : anhnah hmun
 mitmei : awm dan tur, a thar dan tur
 rêng dim : zahngai, khawngaih, ngailhnhathiam
 pêmbuh bel : bel lui, mahni duh rêng ni lêm lo.

zawhte upata upa : tangkaina awm si lo va kum upa tting w
 nmsch : hnawm, bel.

sialh klawmawih : a run dalin, a hming chauhvin

thaflum : chak lo, tarchak lo

a serh thian : a hming chauhvin

lal a bova hleinualrang : lal tih tur dang an awm hlau
 vanga vuah mai mai

kimtlang : a hmel lan dan

pel pianhmang : ruhrel

lu lumna hmun : phumna hmun

r mdai ngam mi : ramvah brat, ramhnuai ngam

2. Zik zawm tur

in kawmngeihin, intodelhzia, hlawhchhampui, inhamtawng.
 chhangchbia, archhiar khuan, inkawmchhak-kawmtlang

Tih tur

1. Nangmah ngeiin a hnuaia thu hmang bian thu phuah rawh
 tawng thu chhe lo, inkahpupchaw, sanglar ar rawh ang, kai-
 el han la, intheisem, peizawn, hulhar, vai lem chang, thawkawm,
 tiriral, tam dar, rengdim, kimtlang, vahsanlak
2. Rohrangan-A nih tun ei laiah bian hawp in thar em?
 in khawtlang eng nge in an? tia a zawh kha, Thangphunga
 chhanna kha nangma tawngkam angin tawi fel leh mawl tha
 takin han sawi chhawng teh
3. Thangphunga leh Rohrenga chu an inpemsan hnua an chhung-
 kaw chanchin an sawi ve ve kha, tawi te tawngkam mawl tak
 in sawi chhawng rawh.
4. Heng thu awmzia hi sawi rawh
 - (i) Hritlang hnep tui fahran phei hi zawng mihring kan nih
 chhungin sawi thu cheng lo.
 - (ii) Ni tharah mah chuan ni thum lek sa-ah kan rawh ve ta
 ngawt mai
 - (iii) Buh chi tlak loh kum tak mai lo ni nen.
 - (iv) a arngeng nen a sisawpin kan beng liam ta mai mai a
 - (v) Thlawbbaw tul no kan khawng a.
 - (vi) Hmeichbe hna zai mi tak mai a lo ni hlauh va.
 - (vii) tam barah kan dek ral bawk a.
 - (viii) khuain min rengdim thiam teh phawt sela le.
 - (ix) Tlisen pal hman lovin an inthen hlauh va.

10. THU FING

—Selet Thanga

1. I thinrim lain i thin tirimtu hnenah lehkha thawn zia^k sub. A hnu lamah nangmah thiam loh chantirtuah a la chang mai dah ang e.
2. Mi tuemaw nen in inhnial thinrim palh hlahu chuan ngawih hmasak chuh la, kalsan a tul pheⁱ chuan kalsan daih la, thiamchang zawk i ni ang.
3. I thil awh deuh mai, i lei zawh si loh chu, a neitu i la kaw^l thattirah ngai mai la, i eng a thawl ang.
4. I mamawh chauh lei turin in buatsaih la : mi-ten an lei i hmuh vanga i duh chawp mai mui chu, lei ve tum kher suh.
5. I phu lohpuⁱ neih hram i tum chuan thil dik lo a tih^{tir} palh ang che, fim khur hle rawh
6. Rilru muanna leh hliana hi m'hring ro hlu a ni a; thil sual i tih chuan i tih vele^h chu chu i hloh nghal ang.
7. Pasal nei chuan a pasal nu leh pate chu, "Ka nu, ka pa," tiin a ko ngei tur a ni. A koh ngai loh chuan a ngaihawmna a hloh then tawh pang a ni.
8. Pasal nei tharin, "Ka nu, ka pa " tih a zah hle chuan, muangchanga ngaihtuah lawk lovin, a tul hmasa berah ko nghal thut mai se la; chuta chin chu ko leuh leuh tawh mai sela, a ngainat awm tial tial ang.
9. Nupui pasal nei chuan a nupui emaw, a pasal emaw, a len chuah dawnin a len chhuahna tur leh a chhan fei takin a hrilh ziah tur a ni. Tichuan nupa hlim an ni ang a, chhungkaw dik an phun nei ang.

10. Hnatbawka khawtlai a nih phawt chuan, a nupui emaw, a pasal zawk emaw chaw ei sin nai tur a ni lo. A thawh rimn a ngaihsanpui zawk tur a ni. Nghah theih loh nih dawn tum chuan innriatir lawk a tha.
11. Hman lai pawhin betiang hi kan ti ngai lo' tih ngawt kan chlan ching thin mi chu miten an nanzat ang a, amah pawh hmasawn thei mi a ni lo tih a entir nghal mai a ni.
12. Leitung hi mihring tana siama rih, ngon takon hmang la, enkawl la, i hlawhtling ang.
13. Thu sawi puat puat mi kiangah chuan i thu sawi tur fimkhur rawh. Mihring hi mahni maja awm tur chu erawh chu a ni lo.
14. A hmun leh hun rema thil tithiam leh sawi thiam mi hi mi fang an ni a; thiam lo erawh chu mi a an ni thung.
15. Mahli chak zawng apiang ei mi chu mi a a ni . A taksa tana tna tur an zel ei mi erawh chu mi fang a ni.
16. I fa artui pek uar suh; nakinah i kuta mi pawh a la chhuhsak mai ang che.
17. Mihring rilru bneh awlsam ber hun chu, khawhar lai a ni.

10. THU FING

Tih tur:

1. A chung a thu fang in zir khi engzat nge i sawi chhawn theih, han sawi teh
2. A chung a thu fang a tang khian, teng kawhhmuhna hi a thlang chhuak teh

(a) Inren dan	(b) Ei insum dan
(c) Hlim lohna bul	(d) Mi fang nih an
(e) Hlawhtlinna bul	(f) Hmasawn theih lohna thil
3. Thu fang pakhat nangma phuahchawpin siam han tum ve teh le.
4. Thu fang 5-na leh 16-na khi a awmzia han sawi fiah deuh teh.

11. SIKNI ENG

— Lalzuia Co'ney

Mipa naupangte chuan, "Lailen aw su su bur aw su su, " an tih lai chuan lailen nupi chu khawli vur tlak iarna hmunah chuan an su zak zak a. Tlaiah chuan, "Ka dawhna luah luah ..," tiin, hmeiche naupangte chu an vur dawhna luah yhalh hlauvin an tlan phe dawr dawr a. Kawmthlangpa pawh tuk dinga a sin duh ngai hleih loh, rak paan a rawn bat chhuak hlut a. Kut bawrte lah chuan kawr ipte leh zak lum lai an lo chuh ve rawk rawk a. Ni, thlasik a lo thleng ta atin a ni.

A ni tak a, nipui khawlum huam huam leh mut tichhuak churb churb, lai pawh zah zo 'o va, tukkhuma ek lak ang maia kun ngawih ngawih lai leh, kaiza awrte pawh luite hnar ang mui a tur bluam hluam lai hun chuan rei tak min kiansan tawh a. Chu chang a ni nem, hman lai Mizo ral beih hautak ber nena khaikhin thin, "Ruahpui leh Ral chu ka do pangngai" tia hrehawm ti em em an do han thak, Fur chhe hun, Solomona pawhin ning taka "Khaw cheng leh hmeiche an hmang chu ang khat an ni," a lo tih ve hial bawh chuan min tiansan ta bawh a. Heng bakab Favang tang tam lai pawh thlasik hun lo thleng chuan a um bo zo ta.

Heng hun hrehawm luahlân tûr bian thlasik chu khêl lovin a lo thleng ta ngei a, a lo thlen thu dai bul thing duap deuh deuh Hriangzau te, Pang te, Faruachte a rawn thawt lawk hmasa a. Hetih hun laia pangpar par thin Tlangsam (pholeng) te, Tlaizawng te, Nihawi, Nipui, a! Rimenhawih chenin par fung an chawi tan a, hlimna Ni ropui lo thleng tur chu hmuh hman loh hlauvin an inbuatsaih ve

mêk bawk a. Lailên te, Chiptê te leh Tukkhumvilik rualte pawh an chênnaa Nipui lo thleng tur chu tuar ngam lovin, thlasik boruak chu mêl sang tam tak atang pawhin an ûm lawm lawm zêl a. Zanah lah chuan chung lam han thlir ila. thlasik chuan thu ber a tum tawh avângin kawngpui a lo buatsaih ruah a, Khaw dur pawh awm lo khawpa khua a thian avangin arsi pawh a lian a têin an pe un mai a, vân a par ta a ni ngawt mai, Thla ârkaiden zan a lo thleng a, ral mual lawk atanga lo chhuak ang maia chiangin a lo lang phung mai a, “zan lalnu” tih pawh ‘a phu rêng mai. Arsi tê deuh erawh chu thla êngin a lan tawh avângin a lian deuh deuhthe chauh khât pharin an lang tawh a. Thla chu liamna ‘kâwl-kûng’ a thlen hma chuan nung zawng zawngte lawm -an a êng zan khua ta a. Hetih hun lai ngei hian a ni ang, Davida pawhin “Vante khian Pathian ro-puizia chu a hriattir a; Boruak zau tak khian a kut chhuak chu a lantir thin,” a lo tih hial kha. Mahse.....

*“Chhawrthlapui iangin lei hring nun pawh,
A ral leh si vanglai ni pawh,”*

Zingah tho la, thawhphan reng a awm thei lo.

Thlasik hun laia leilung makzia bi i chik ngai em? Thla latu i nih chuan i hrethiam ang. He hun hi siamtu’n a siamna damdawi chawpawlh a dikza hre turin ni chhuah hmain leng chhuak la, han hawi vel teh, tlang leh ruamte chu a fiab kûk mai tih i hre thei ang. Tlang sang zawkah chuan zel la, tiauchhumin luipui dung phai kuam leh kawrte dung chenin a luah khat hmuak mai a. I duh leh duhthu han sam ta la. Khûng chhumte khu tupui ni ta vek sela emaw, tiauchhum chim chin zawng khu phazawl ni ta sela.....

Zoram chu a nuam viau ang nge a buai viau ang aw.....te pawh han ti mai mai la; mahse sâm thui vak duh rih teh suh; ni chhuak lam ngaih.uah zawk teh. Ni a lo chhuak ta a, ni êng chuan tlâng chhip s i g lai laite chu a han thawi den den a, a lo sang zê a, li pui dung tiauchhûm pawh chuan ni êng a han dawng ve ta a, chutah zet chuan là par thar saisa dahkhawm ang maiin a varin a var hlawn bluk mai a. I duhthusâm chhonzawm leh la; tuipua i chantir chuan, smdawng lawng liante pawh an kal ruak ruak ang a, lawng sipaite pawhin indo lem hrang hrang an zir lai a ni a, a hmuhawm fu ang. Phaizâwla i chan thung chuan buhseng khawl ram tinah a inhûng fer fur ang a, kilkhatah pawh thlawhtheihna Dakota leh Fighter rual pawh khuaipui rau ang hem hemin an thum mem mem mai ang. Tiauchhûm pawh ni a lo tlâng san zel chuan boruak -ah a in sêm zai tan ta a, thingphurh hawn hunah chuan a kawp tê tēin an inhlawm hrang ang a, boruakah an zâm delh delh ang a, zan lai dar 12-te a lo thlen leh hma chuau van boruak zaupui maiah khian an duh lam lam panin an in tlanpul vang vang mai thin a ni. Lo lei mite tân pawh fur pui hnuaia 'lal loh kawr hain lâwmnute nêh buh seng turin rengchalte awih hnuaia pâr han chhuang ve tawh ula zalên takin Lal piancham lo thleng tûr chu chên lawk teh, I duh leh zan Carol-naah tel ve la, i tih zawng a nih vak loh leh Mas ngbahna sutpui ngbenin Bethlehem dai reh lam fang zawk la. Lawmi chuan fanghma tai sen biam chu lian hlei barin a han phel ang a, i chan lam chu i brethiam mai ang buhseng in nihpawh i bre chhuak leh chauh ang. Chutah zet chuan an lung a awi tan, Lallula kan ngai chuang lo. Kumpiou sappui nun kan ngai

bil lo, Vapual emaw ka nih i ti mai ang. Chantawka lungawi silo, chan loh dawna vui bawk si kan hlep leh ta ka ti mai! In hawn hmain ni tlakna tur lam chu han thlir leh hrâm la, boruakah thil var leng chem chem i hmu ang a, chu chuan boruak thianzia a lo hrilh ang che. Hei ngei hi alawm, Pu Liandala pawh a insûm zo bik lo va,

*Chumchi leng romei kai chiaiin,
 Tukram tlang tin a eng no ruai ...
 Damte'n tlaini a eng nem duai;
 Rangka dar tui iang a kai e,
 Thingrihnim par tinreng hi....."*

a han tih tak hial chu!!! A hmu ve lo maw?

Nu leh pa titiah pawh thlaa inkah kai lam emaw, Indopui III engtikah nge a lo thlen ang tih lam pawh an lungkham ve lem lo, Krismas huna an fate thawmhnaw mawi lei tur lam te, kan buh thar hi Pathian tan engzata tam nge kan pek ang, tihte chaub chu an engto tawh a, vawkpa thau talh tur lam chu ngah sa a ni mai. A ni tak a, khawvel hun inlumlet hi engto mah ila, a sawtsawhlawt teh chiam lo reng a, mahni chanvo vawbuk thiam apiangte hi mi nihlawh an ni mai thin reng a ni. Tichuan naupang thil ngente pawh a hlawhtlina un tur chu 'Mas hunah' a ni ta vek mai.

Puitling tan pawh a ngahlelhhawm ve tho, thlasik hun chuan 'Mi tin ta tur Chanchin Tha' a pai a, mi zawng zawng a sem dawn si a. Chu mi chan loh hlau chuan sipai te, zirlaite leh sumdawngte p wh an hmanhlel tawh mai si a. Pangparte pawh lian lua leh te tham awm chuang lovin an inbuat-saih ve a, hun dang zawng aia dai bulah pawh sava n tam. He Ni, lo thleng tur hi nung zawng zawng-in kan nghakhlel theuh mai. A inrinniah chuan chu

Ni lawmna sathing phur tur chuan nula leh tlangvalte pawh tha tho takin kawtchhuah lamah an ham sung sung a, rilruin Beth'lehem lam a lawi thum bawk a, Vate ruil pawh hlin takin an chur hiri hieia, tlangsan par buk tha lai laiah an tum chat chat a. Ngun tal a en la, vawm bik mai suh, i du' leh kalsan mai zawk la. Han hawi zau deuh ia, dam pangah chuan lehpck awm chuang thei tawh lo hiala mawin tlaizawng pawh a vulchuk ang a, chut h chuan sava pawh an kin vek ta hial emaw te mai ang. Tlaizawng buk chu chi tirengen den thala thizawng par an tlan huai huai chungan takin thia la, sava chi hrang hrang ni mah se, tumah an inhu-phurh lo, 'A hausak ren tual loh'

"Hnam dang knusic mai lovin, Thuan bu i sawn ang u" (Rokunga) Cretan din reng lai chuan khawichhunmu pawh a lo thlawk ri kal ham vang vung ang a, i kha uia duh vak suh la, Lal pian lawm nana thig phur in nih kha bre chhuak leh la, i thianta thig chhe in, kawr nam kh vek rum ruma ri khaw! khaw! chu i bengkhawn dun loh pawhin

"Zai ven angello zai rite chuan,

Bethlehem dai a nghawr vel e."

tia zai rawng rawgtle chu zawn ve zawk mai i. Phur in ngah hun chuan hlin takin, Khuang nen emaw, Guitar ren emaw zai rawng ta ula, thil tual in ni lem lovang e.

In in thlen hun chuan inbuai fai la, nula i nih chuan i chhang den tur pawh buatsaih a hun ta. Tlangval i nih chuan, nula chhang deng chu kan lawr la, han denpui zawr zawr la, chhang mawug-khakte pawh kamstr var phang khawpin han bhr la, tuman an buphurh lo vang che. In dangah kal

leh la, chutah chuan nula bân chawm hmâwng taih mai chuan a ngûntâng chum biang paw phâtin chhang a lo fun zaih zaih mai ang a, i biak hmain, "Zanin chu rawn vil rawh aw," a lo ti ang che'ng a, i hrethiam ve mai ang.

Khawpui bazar lam hawi thung ila: Hmun then-khatah chuan, 'Krismas Sale' tih an lo tar kuau ang a, i duh lai ber thlang la lut chat mai teh. I duh rih loh leh hawi zau leh deuh la, duh thlang thei dinhmunah i ding alawm. Bazar pheiah chuan puan-thân chu a lo pār phei chûk ang a, bazar a pār ta a ni ngawt ang. Nute pawh an fate kaiin Krismas kawr mawi lei tûrin an kal hnak hnak saw! I duh duh lei mai teh le. I tân vek alâwm! Amaherawhchu fimkhur deuh la, i tân chauh i inhmang lua ang e, A leina lamin a daih chuan lei tûr lam chuan a daih duh viau a nia!

Lal piang tur hmuah nân thil zawng zawng peih a ni a, hun bi a kim ta. Thlasikin 'Mi tin tî tûr' a pai chu thlasik zan thiàng reh lai takin' a lo lang ta van Lal Fapa meuh chu leiah a lo chhuak ta, thlasik hunah pawh a vawh lai ber hun a rawn thlang hi a mak a ni!

„Nang hi i ni ve ang,

Remna Lal Fa pawh khan a rawn pan

He mi ngei hi Remna leh Muanna neitu chu a ni phawt ang le! Hlim takin he hun hi lâwm la, hun kal tawh emaw hun lo la thlang tûr emaw pa wê ngaituah duh lêm lo la, "Mangkhênga vahrit ai" ang bûng bûngin.

"KAN VANNEI EM E, LAWMNA NI KAN TAWNG LEH TA" tiin zai hem hem mai teh le.

11. SIKNI ENG

Tih tur

1. Mizoramah kum khat chhunga hun hrang hrangte sawi la.
A eng hun chu nge nuam i tih ber, i tih chhan nen ziak rawh
2. 'Thal' hun lai chanchin (Essay) ziak rawh.
3. Sikni eng ziaktuin Nipui tihrehawmtu nia a sawite chu eng
te nge?
4. 'Fur' lai hrehawmzia nangma hriat dan han sawi teh
5. Thlasik lai nawm dan leh a nawm loh dan ziak ve ve rawh.
6. Khaw vawt bakah, thlasik hun chhinchhiahna hrang hrang
chu sawi rawh.

Heng hi eng tihna nge?

'Ka dawhna luah luah'

tukhuma êk lang

kaiza awr

tang tam

par fung chawi

thlasik kawng

arkai zan

thawi den den

chumchi leng

rangka dartui

sawtsawhlawt (sawtsawhlawt)

8. Krimas i nghahhlelhna chhan engte nge ni?

Heng hmang hian thu phuah rawh:

zâk zâk, rawk rawk, zah zo lo, hluam hluam, tang tam, khel
lovin, thawi den den, ruak ruak, fer fur, vang vang, leng
chem chem, hmanhlel, sung sung, clat chat, hui hui, vung
vung, bûng bûng, hem hem.

12. THU HLIMAWM

Kum 1937 lai kha a ni a. Indopui II-na kha a i:mun tan mēk tawh a. sorkar lian deuh deuh chu an i:nger to to tan tawh rēng a. Ni khat chu khawhar lenpuinaah paho an thu khawm laih mai a, A laian chuan Pu Lianthuama chu sap chanchin bu 'The statesman' chhiar chungin a thu a. "En teh u! China ram khawpuiah Japan palaiin America palai hmaiah dumde lēng chuai khawpin a beng e an tih chu!" a han ti a. A bula pa pakhat (Pu Thargo) chuan "Chu i chanchinbu chhiarah chuan 'umde leng' tih chu a inziak tel a ni ang maw?" a han ti a. Pu Lianthuama chuan, "E! patling zetin duh tawka hmaia a bente chuan a lēng lo thei nāng!" zu ti zaih a.

Pu Lianthuama bawh hian, Indopui I-na rap-thlakzia a sawi bawh a. Tuifinriata lawng chuan a breawmzia a sawinaah heti hian a ti a. "Mediterranean tuipuia kan kal laiin thlipui na deuh maiin a rawn tleh a. Tui fawnte chu Reiek tlāng tiat tiatin a rawn ko būr būr mai a. Chu chu kan lawng hnuaia a hān pil zoh tawh chuan le! Lawng chhunga mi chu a biling a balangin kan lum vėl ta mai thin a, thi lova ruangin kan lo chhuak leh hram a ni," a ti. Tin, German sipai hhlauhawmzia a sawi bawh a. 'German sipaiho han lenzia leh hlaauhawmzia chu, han ngamchi kan ni hlei nem! An dār kawnghrehte hi kan mit zāwnah hian a tle vu mai a ni. Tlan cbhe reng rengin alāwm kan zuk khaw-sak," a ti bawh.

12. THU HLIMAWM

Thu har hrilhfiahna:

nmun : insiam, inbuatsaih
 a biling a balang : mumal lo.
 thi lova ruang : thi deuhthawin
 innger : inchotawn, insual tuma inveh vel

Tih tur

1. Indopui II kha eng kumah nge a inñan a, eng kumah nge a tawp?
2. Kha Indopui- ah khan Sorkar indote han sawi teh.
3. Fiamthu thianghlim in briat pakhat ðheuh han sawi teh u.
4. Tualte Vanglai chanchin sawi thiam apiangin han sawi teh se.
5. Indem fiamna thu pakhat ðheuh sawi rawh u.
- 6, Pu Lianthuama ðawngkam hi ama sawi dan tur awm ang deuh bera in briatin han insawisiak teh u le?
7. In chanchinbu chhiar hnahnung bera thil mak inziak sawi ðheuh rawh u,
8. In sikul emaw, nangmahni chhungkuain emaw. Chanchinbu in lak hming ziak vek rawh u.

13. TAN TLANG

C.Laitânga

CHAWNGHAWIH khuaa zâwlnei nu chuan khawtblang lama tlang lian pui pui hmingte chu a sawi ngbauh ngbauh lai chuan, "Tan tlangah khuan Lalchungnunga (ramhuai) a awm a, a nupui chu Tân-tinchbingi a ni, ramhuai zawng zawng lalpa a ni," tiin a han sawi chhuak nawlh mai. Chuta tang chuan Mizoten Tân tlang hi biak pawimawh takah an hmang ta a ni.

He Chawnghawih khua hi tunah chuan Burma chan a ni a. He khuaah hian Sê buang Dâr, Mizo dar hmingthang leh ri tha tak mai Pa Zataia'n Rs 5000/-a a hralh chu a awm a; darkhuang tumpâwn pîsêrîh nei pawh a ni an ti.

Tan tlang hi Aizawl District chhim chhak Burma ramri bula awm a ni a. Mizoram tlang sang pawl tak a ni. A sâna ai mahin a pianhmang hi a niak a, chhim leh hmar zâwnga inkhawhin a chung zawl dârbîn sei vak lovin a fi lawr luah mai a ni. Khaw chhak lam chu Khâm rang mawi tak, kham chhawrdawh tam tak awmna a ni. He lai hi a ni, ramhuaita hmunpui ber lo ni thin chu. Tan tlang atanga khawchhak lam han thlir chuan, kan pi/pute lo chhuah thlakna ram zawng zawng leh Seipui tlang te, Muchip tlang te a lang thei vek mai a, vawi hatmah la lungleng ngai lo pawhin thlir se lunglengin a. Aizawl Lial ngei ang.

Lalchungnunga hian fapa fel tak tak a nei duah mai a. A fapa upa ber chuan mibring nula Chawng-un eri a ngaizawng tiat mai a. Chawngtinleri hi nula ngo fel tak a ni, a nu leh a paten an thihsan hma a, a lutapa Liana nen chauh an awm a, an inhmangaih em em thin a ni. Lalchungnunga hian Chawngtinleri

chu sakhal-tu atan a duh hle a lo ni a. A nuṭapa chu an dawn thin a. Liana hian a fornu hi a chhuang bawk a, ramhu iho chu a chhang tha duh ngai lo a ni awm e. M hsela malsawmna tam tak pēkte an tiam a, 'sa tinreng ka pe ang chia, Nghalphusen pawh ka pe ang che,' ti a a mang lamah a be thin a. Zan khat chu Liana chuan 'ni ang hmiang' a lo ti ta mai a. Zingah chuan, 'nizan khan ni ang hmiang ka lo ti ta mai a, engtin nge ka tih leh ang aw' tun a ngaih a tha ta lo reng a.

Chawngtinleri an lāk dawn tūk chuan, sumin thi tha tak hi a lo awm a. A zing buh deng tur va chhuak chuan, "Awi, ka u Lian," a ti a, a ṭe thawt a, suk a tlu ri bwl mai a. Chutah Liana chu a va chhuak a Chawngtinleri chu a lo awm ta hauh lo mai a. Liana chu a fornu hmuh leh tunin Tan tlang panghte chuan a vak a vak a, a lungleng lutuk chu awm ngaihna a hre lo a ni. Ramhuaiho pawh chuan chutanga an Lalpa berin mihring a man chu an ngai pawimawh hle a. Awmini an kham a ni awm e. Hetiang hian an chhanna kan hmu:--

Rih tlanga mi, Lurhpua mi, tuan in rel maw?

Kemi'n tuan kan rel lo Lalchungnunga'n

Lai mi man e, Serkhua kan khawm reng e"

an ti a ni.

Chutia a v hjahte chuan a hmiach sa hi an awm zet zet mai a. Chawngtinleri man tūr nia a briat avāngin a kap duh reng reng lo va. Nakinah chuan Chawngtinleri chuan a hmel hmuh theih loh chuan arawn be ta a. "Ka u Lian, hetia ka awmte chu nangma duh thlan alāwm, ngaih tha takin awm tawh rawh," a ti a. Chuta tang chuan Liana pawh chuan hrethiamin sate a kap duh ta a ni.

Chawngtinlêri chu sakhalhtu atân chuan an lalpa chuan a hmang ta a; ramsa zawng zawng chu a thu thu a ni ta mai a, Liana chuan a kâp a kâp ta mai a, Nakinah chuan ramhuaite chuan 'Liana hi Nghalphusen kan tiam si a, i pe tawh ang u, an ti a. Liana chuan a lo châng a, an Nghalphusen chu Lasiho chuan an rawn khalth ta a.

'Kal rawh, Kal rawh Lianchia Thangchhuah nân' an rawn ti a, a mawngah hmuithlurin an rawn khak lauh lauh mai a, Nghalphusen chu kâwn a khat phei hmuk hmuk mai a, a ngho pawh themtleng chea a ni Liana chuan a lo châng reng a, sa a hmuh chuan a lawm êm êm a, a han then sak a, Sanghal chu a hawk dut a, a per bo ta daih mai a. An rawn khalth leh a, 'i hâ lo tilang tawh rêng rêng suh ang che,' an ti a, Mahse Liana chu a insum zo leh ta lo va, a ha a lo tilang leh ta a, Sanghal chu a per leh ta nuluh mai a. Lasiho chuan tuna i lo insum theih loh chuan Sanghal hi i ta a ni thei tawh lovang' an ti a, an han kha h leh tauh tauh a, mahse Liana chu a lo insum zo leh ta lo va, Sanghal chu a per leh ta nuluh a, a bo ta vang vang a. Tichuan Saikhum ram atang chuan Tawi tlangah a insawn a. Hualtungamtawna hovin an lo bei a, Ngamtawna chuan a thihphah ta a ni. Nghalphusen sulhnu chu tûn th eng pawhin Tawia chuan hmuh tûr a la awm.

Chawngtinleri chuan fate a lo nei a, a nuţapa Liana hnenah chuan a leng thin a. A nau hmel rêng rêng chu a hmuhtir phal lo va. A chbuahtsan dawn apiang chuan ka nau hi lo hawng rêng rêng suh ang che a ti thin a. Ni khat chu, "Chawngtinleri hian, 'Ka nau hi lo hawng rêng rêng suh ang che u, a ti ziah mai a, khawngge i enru teh ang,"

an ti a, a awm loh hlan chuan an han hawng a, a taksa chu mihring vek ni siin a lû chu kel lû a ni tlat mai a, mak an ti hle mai a. Rambuai hovin an lo briat chuan Chawngtinleri'n kan pianphung mihring hnenah min puang darh ta' tiin an lungoi lo va. Chawngtinleri mit chu a tung chho zawngin an her sak a; tichuan a hringmi nihna a lo bo ta a. Mihring zingah awm chäkna a nei ta lo a ni.

Chawngtinlêri hian puante a tah ve thin a. Hman lai chuan kham chhawrdwaha lasi puantah hi an lo hmu chawka. Tuna Theiriât chhim lam tlang chhip 'Chawngtinleri puant thin' an tih saw a puant buibutah a hmang a. Tân leh Lurhah themtlâng a thlung a, Sialsir hian chin a puant chu a bâng a, a thlawk kual zek zek mai a ni.

Chawngtinleri awmna chu Tan tlang khawchhak lam pangah a ni a. Tui thlang pawhin 'Chawngtinlêri pak' an ti a, hmub theihin a la awm. Farkawn kawng chung a ni a, a kal apiangin en atân a tha ble. Chu mi hnuai zawl raj tha tak chu Chawngtui hmun blui a ni a. Hmân laia Buia-te (Buizova) lo chenna hmun a ni. Buia hova an thlang tla tur, Buh blui chen an han chai mai chu a ri dup dup mai a. Tân Lasiho pawh an awm hle hle thei lova an lo dak zawk zawk thin a ni.

Hetih hun lai hian Lurh leh Tana Lasiho hi an inhmelbriat tha hle a ni, an ti. Lêng atâte an insawm a, an inau vau vau thin. An tawngkam atanga Lasi hming an briat theih pakhat chu Pärtinchbingi a ni.

He lai hmun vel bawz, tuna vaphai awmnaah hian a ni. Thasiama, Lasi zawl hmingthang ber pawh kha a lo chet tlat, a hnuhna blui, a sangha khawina te, a se no neihna te hmuh tur a la awm. Fiara, Famsial khua, hmeithai fapain khawvela tui tui ber, amah ngaizawngtu ngawih ngawih te'n a awmna an zawh pawha a brih phal loh tui thubruk "Fiaratui" an tih ták a hmuhna chu he tlangah hian a ni. A tui chawi lai nula hovin an enthla ru a, antui thuh-

ruk chu hmuh chhuah leh tlângzarh a lo ri ta a, keiri pawh in "Fiara tui kan in" te kan lo uh theih phah ta. Hla phuabtute lah chuan hmanrua tak h an lo rei ve ren.

Sawî tak zêlch chuan, he lai Tanah hian alawm Maurawkela tui thuhruk pawh a awm. Mahse chu tui chu an la hmu chhuak zo lo. A tui kha hmel-that thutna a nih avangin hmu chuak bram sela sum-dawnna tha tak a nih a rinawm.

He lai vel hi alawm, pasaltha hmingthang Lian-lunga pawhin ramchhuahna hmunah a lo hmanghin. Heti hian a ti, "Tuih tui namên ka chawi ngai lo. Tâna luang chhuak Fiaratui ka chawi ngai e," a ti a, a thianpa Rokhawliana a lo ngam dâ h chu a ni. An khua Siallam(tunah Burma ram) atang chuan a hla fu reng a ni a.

He kham chbawrdawhah hian alawm Chala a thien te nêan an ramchhuahin a kal fâl a, Lasi puantah lai hmêltha si. no si, sam tha si, ngaihno bei si a hmuh a, hawn nachang a hriat tak loh. He mi tlâng bnuai mai hi a lăwm, Liandova te unauvin Rûi pumpui an phawrh a, an hausak tak vak. Tui-siala pawh Vangchhiaah an buan hlum tih a ni.

A piah leh deuh, Lurh leh Tan inkar kawm hi ramhuaiho kawngpui insuihfinna, Phawthira leh Hiangchala'n Kungawibi hum zo lova ramhuaiho an laktirna chu, harsa fein an chhuhsak leh hram a. Tun tblengin an leihnuai khaw kawigka chu hmuh theihin a la awm a, mite'n an eu huai huai thir.

He mi khaw thlang lawkah hian, sailo lai hming thang Laltuaka chekawite kar kbat lai puka an darbelna chu a awm. Tui luang lut an tlan ber chu tûra luana tihblum vek an tum laiin an hotuin, "Sailo lel sailo chuti lutuka intih chu a tha love,"

chem a kal ngai lo ve," a tih avangin damin an
chhuak leh hram a ni

Chu chang a ni lo, Tan ating hian tawin khu
Zinghmun tlangte pawh a lang asin Rih dil te,
Hruaikawn te, Selesih te Lianchhiari te khawt leh
Lallula khawpu a, Mangkhani an thahni Bu lte
tc, Lalvunga far hmunte a lang vek a ni.

13 TAN TIANG

- 1 Thu harsa hrilthahna
chawrdawh. indawh chhawn
lunglenga kur lunglen a wim ngawin ngawih
sakhalhu ramai enkawit a wim tu
tuanrel chchawh ram chh a ramkal
Lai mi mihing
Nghalphu en sanghal hian
hmuithlur hiazai ter tipni
thlang tla khawling hian an
namen pangzai an dawlun te muk bik thi bik
chem kal vinnu kal thur

- 2 Ziak ziam tur
inkhawhin vawhte hian an a suhmni,
inhmelhrit, lantlu rthia

Tih tur

- 1 A bu en hauh lo vin, Tan tlati lon d n hmelmang zak rawh
- 2 Tan atang hmingthan bikni a te nge'
- 3 A bu en lovin, Chuangtinkri chanchin hi han sawi ve tch u
- 4 Lasti hi an awin tak tak ang en' Tun lann lasti hmu in
hriat hian an hahndan chu fan sawi chhawng ve tch u
- 5 Hiaratui chanchin zak la Hiaratui hming lann lai
hriat ziak tel rawh.
- 6 Lamthiam num thavtha hriat atangin sawi rawh se
- 7 Heng hi a awmzia sawi theih la, thu phuahin hmang nghal
rawh
awmni kham, pianphung namên, chekawite, chemkal
- 8 Heng hi an danglamia tlang chung turin thu phuah rawh
inhmangaih -in hmanaih hlaphuah -h a phuah
chemkal -chem kal ani -a ni anni -an ni

14. DUHTHUSAM

—T. Nghakliana

Han ti ve ta phawng phawng ila, Mizo tawng hi hnam dangte zingah langsar khawpin darh zau vak mah sub se la, khawvel tawng chi hrang chhiar sen lohte zingah hian a mak ber leh mawi ber pawl ni ve hialawm chu a ni e. Khawvel tawng hausa bera kan neih English ai hian thu mal chu nei tlem zawk hle mah ila, sap tawnga thu mawi ber berte pawh hi a tlukpui emaw, a thenahte phei chuan a aia mawi zawk mah pawbin a thiam fa chuan an dah thei ve tlat mai zu nia! Hla lamah pawh hian kan Mizo bla tha leh thu mawite hi Sap hla tha an tihte ai hian an hniam chuang bik lo mai thei bawh. Thu uarnaah ngat phei hi chuan Mizo tawng hi khawvela tawng hausa ber a ni ti ila, kan dawh kher lo ta ve ang.

Thu mal pakhat, amah chauh pawha mawina nei tham leh lungkuai thei te pawh hi kan nei nual mai. Chung zingah chuan 'Duhthusam' tih thu hi a mawi pawl leh daihzai ber pawl a tling a ni. Kan hman dan tlangpni berah chuan a tha lam a nih emaw, tih emaw kan dub dan lo ni ta ang se la, tih sawi lan nan kan hmang ber a, a chhe lamah erawh chuan kan hmang ngai zen zen lem lo. Hemi bakah pawh hian awmze hrang hrang neiin zau zawk takin kan hmang bawh thin a ni. Hetiang a nih avang tak hian he thu mal hian belh chian a dawh bik a ni.

Kan pi leh pute chuan a tak taka duhthusam theinna hun bi hetiang hian awmin an lo sawi thin. Lui dung leh ram palailengah te emaw Pheichham tu nual palh va hmuh chuan, kai tho ila, 'Engnge i duh?' a lo ti thin a. Chutiang hunah chuan duhthu a sam theih thin a, kan dub leh kan sawi dan ang ang kha a nih theibin a neih theih thin a ni an lo ti. Amah-

erawhchu inngaihtuahna hun a awm hman lova, thaw pawh la hman hlek lova sawi chhuah zat zat tur a nih avângin f'mkhur a ngai h'e a ni an lo ti bawk a ni. Chutiang hun lo tawng a, duhthusâm sual p'ilh ta a, Lal banga bet ta reng tawhte pawh awmin an lo sawi thin a ni.

A dawt lebah chuan, Rambuai chi khat Lasi an tih zawlte'n duhthusam theihna hun an nei thin an lo ti bawk. Mi pakhat Thasjama an tih chuan chutiang hun chu a tawng a ni awm e, A Lasi zawl nulate chuan an malchungah an chawia, 'khai le, Thansiam, i duhthu sam rawh le' an han ti ta a. An chuan, tun th'enga duhthusam thiam bmingthanga sawi laih khawpin. 'Bete-Hliang-Kang Buh-leh-Bal, Vawkpui-Sial Kel-Ui leh -Ar, Tui-Mei-Chi-Dam rei' a han ti ta zat zat mai a ni awm e. Chung hun lai ngaihtuah chuan a kim tha thlep thlawp hle awmin a lang a, mahse hmaih theih pawl lutuk tak mai a lo nei blauih mai! A han hriat chuah leh a 'Fa pawh' a han tih leh meuh chuan Phengphehlepa khua a tlai zo ta a ni. Tichuan a duhthusam ang ngei chuan engmah tlachham lovin tar kûn khup bihin a dam a, a ha bal ngawt pawh pahper khat lai a khawl a. Ni-mahsela fa nei ve ta lo nafim chuan thangthar nun chu a lo rem zêl blei thei ta lo va, thangthar nun ning ringawtin a lo thi ta a ni an ti. Chuvangin, hetiang hunah pawh hian fimkhur taka duhthu chu sâw a ngai a ni awm e.

Duhthusam kan hman thin dân kawng khat chu fiamthu thawh nan a ni. Awm khawmna leh nula rim nikhua chang hian, fiamthu thiam deubte hian thil ni tak tak theih chiah lêm lote hi, chutiang chu lo ni ta sela emaw, han nei ta ila emaw tiin thiante chawh blim dân ti ti khawchâng an sawi chiam thio

a, kan hlimpui hle thin a ni. Tun hma kan Mizo nunphungah chuan nula rim e ti lo hian, a nulate pawh ngahsak chang lèk lova nuh dā dā a thin chāwk thin. Tin' hetiang fiamthu thi-nghlim thawh thiam mite hi khawtlāng nun chawh hlimtu leh awm-tleitu an ni, mi tin ngainat an ni chāwk thin a ni.

Pa pakhat pawhin hetiang hian duhthu a sām a ni awm e. 'Buh bi bal ni ta se, ba tiatin a zung hi kawlbahra ni bawh se, a kung hi fu ni thung sela, fu tai tina hnah hi va hlo nleh sela, va hlo hnah tiat vui chuah hi buh ni a s'a; a va han tha dawn em a w' zu han ti pek a! an ni tak tak hlauh mai sela zawng, khawvel hian a va han chawh nasa dawn teh reng tak em aw!

Pa Darsela ve thung chuan a kawr duhzawng neti nian a sam ve thung a. "Kawr chhe thei lo, nin thei lo, duh anga tial danglam thei, nipuia vawt, thl-sik lum, a ha apiang inhmei zel," a ti ve zeih mai a ni. Hei pawh hi lo awm tak tak theih ni ta angin, a siam thiam chhun han ni hlauh mai na ila zawng kan hausa hma duh phian awm asin. Heng aia sam that theih i in ring a nih chuan han bei chhin 've teh reng la,

A dawt leha kan hman dan chu, thil ni tak tak thei leh tih theih ni ngei, kan dam chhunga nih kan duh ang sawi nan kan hmang bawh thin a hi. Bei-seina leh tumna tihte nen pawh hian a inhlal vak awm lo hle e. Tawngna mahah 'Tumna a san chuan tlakna pawh a sang nge nge' kan lo ti reng thin a ni. He kan dam chung khawsak chungchanga kan duhthusam azir ang zel hian kan nungin kan khawsa ta thin a lo ni a, kan nun dan bruaite bul ber a ni ti ila, kan tisual tampui awm lo ve. Chuvangin mi hlawhtling ni tur chuan duhthusam tha tak neih a, chumi tihlawhtlin tuma taima taka beihi i kawng pawimawh ber a lo ni.

Nulat tlangval lâi hlan mite aia hnuaia khavsa
 jurin tumahin duhthusam kan sâm ngai lova, mi din-
 amun aia sâng kan sam pha lo anih pawhin, mite
 nun awt bik lo tûr khawp tal chuan kan sâm ngei
 ngei theuh thin a ni. Chûng kan lên lai duhthusam
 sâng tak maite nên chuan kan lên lai ni te chu nuam
 ti tak leh engthawl takin kan lo hmang thei theuh
 thin a lo ni a. A bik takin zir lai hote lek pheih chuan
 kan duhthu kan sâm sâng hlawn hle thin awm e.
 Officer lian pui pui leh lal tak takte thleng pawh
 hian kan dirhmun atân kan hauh phâk ve vek thin
 a, chûng kan duhthusam te chuan kan zir lai nun rethei
 takte pawh chu nîn hman nawmtir hawk ihin a ni.
 Chûng boruaka kan in sang sak thinte avang chuan
 Babu lian leh Officer lal tak takte thleng pawhin nel
 takin kan thian pelh ve ngok ngok thin a. Pawla
 Kawta Hikmzuhi kal an sawi arg manin 'Eng rge an
 nih bik? Kei pawh ka zir z'wh hun chuan ka la ni
 ve thei tho alawm' ti rilru pu ran chungin kan inchhu
 ngeng ve ngaih thin a ni.

Nimahsela chûng kan duhthusam tha tak takte
 chu a tiddawhtline tura kawng dik leh tha kan zawh
 peih loh s'vante leh thenkhat chu kan retheih avangte
 pawhin boruakah an lo tham ral leh ta mai mai thin
 a, a tal tak thleng zo lovin zo khat mumang arg
 lekin an lo bo leh mai thin a nih hi.

Duhthusam chi dang deeh tak, tun lai khawve
 leh kan ram ngei pawh lar ta em em mai chu, ram
 leh hnam tana mipuite'n duhthu kan samna a sap
 tawng chuan politics antih mai hi a ni leh ani. Hei hi
 chu mi mal thil mai ni lovin, a huhova ram chhûng
 mipui huap thil a ni ta thung. Ram leh hnam tana
 duhthusam thuhmun neitute chu huang khata awm

hovin Party paktatah an in hlawn khawm ta (lii a i). Chuvâ g chuan ram leh hnam tâna buhthusâm nei mang hlei lova politics khêrte leh party dinte hi thil awmze nei lo a ni chauh pawh ni-lovin, fimkhur a ngai em em a ni. Hnam fing ho chuan an ram leh hnam rēlbawl an tum dan kawnga an duhthusâmte chu Dâu bul, Constitution an tihah chuan an zam hmāsa ber zawk thin a, chung an duhthusam zam angzia zel chuan an sawrkâr chu a kal ta thin a ni. Irdia ram hi khawvêla Democracy lian ber leh duhthusâm nei tha ber pawla ngah a ni a. Keini vizote pawn he ramra kan lo awm ve avang bian kan vannei hle kan in u thei ang.

Hei ai maha la zau zawk bian khawvêla sawrkâr inzawmkhawm pawhte chuan duhthusâm an la nei ve leh a. Chu an duhthusâm chu U. N O Charter an tihah chuan an zam nghe nghe a. Chu duhthusâm chuan tûn lai khawvel sawrkârte inkûugkaishna chu a vawng ta a; chuvang chuan duhthusâm chuan khawvel pumpui hi a lo phuar khawm a lo ni reng mai a ni. Duhthusam pawimawhzia leh tangkaizia chu sawi thiam sên rual pawh a lo ni dawn lo ve!

Kan sawi tam hle nain hmaih palh chi rual loh kawng khat a la awm ta cheu mai. Hei thung hi chu lèn lai Duhthusâm, thalaite pual liau liau a ni ve thung ta. He mi thu ah bi chuan khawvel hnam tin chi tinte bi kan inang tlang vek a, hnam fing leh mawlin engmah danglamna a siam thei lo. Siamtu min dan rengah hian khawvel pian tîrh ata mibringte nunphungah hian nghet tak maiin a bet lat a. Chuvangin khawvel chi tin leh hnam tin zinga thalaite lian lèn lai duhthusam inang pat ka nei thei a lo ni. Chung kan duhthusâmte chu thu leh bla chiah see lohvin kah bril leh bawh thin a nih hi.

Mizo hi kan chenna ram hian a zirin, kan khaw-
tlang nun leh nula tlangval inkawm dân chen hian
a zalên bawk a, hetiang lam kawngah hian kan dai
bik lo kher awm e. Kan Mizo hla thu mawi leh
tha zawng zawng tih theih deuh thaw hi nula leh
tlangval inkara duhthusamna hla, Lengzêrn Zai kan
tihah hian kan hmang emaw tih tlak hlal a ni. A
rawn irh chhuahna a ril êm avangte pawh hian a ni
ta ve ang, a mi fan dân pawh a thuk nangiing hlawn
a ni. Kan Mizo thu leh hla tihausatu ber a tling
hial awm e.

A thuhrimah hetiang lam hi kan chem kalna
lam tak pawh niin a lang. thu leh hlaa duhthusam
tilang thiam ve lote thleng pawh hian thianté phuah
sa hawhin, ngaihbel zai sain kan kiu ruai ruai thei
theuh hlawn mai a ni. Kawng dang ruai kan han
loh teblul nen hianin he lamah hi chuan rual kan
khum hial ni pawhin a hriat theih rum rum a ni.

*‘Phunbung chang rawh nuthlawi hmel tha,
I par tlanin Pualhrangah chan ka nuam e,
I zara’n ni rei ka cham tur a’*

han tih mai te pawh hi, an tun la Sap hla lar ve
tak mai, ‘If you love me let me know’ ao ti tlawng
maite ai hi chuan mawi zawk hlein ka hria. Hei ai
mah hian Chhim tlangval Lalzova’n,

*Aw, rual zawng zawng zinga Sangzuali,
Kan tawna’n tui ang nem ve la,
Kumtluang hrui ang pawhin sei mah se
Lungher lote’n i leng dun ang;
Kan hlimlai par ang chul, kan tar thlengin,
Leng ila, run hmunah awi nang nen’’*

tia lunglêng êm êm maia a bialnu a han sawmna
duhthusam te leh Hmar tlangval Zuithanga’n

*“Hmanah Zawlpal Tualvung rauthla iangin
Chang dun ila vanzawl Phengphelengah;
Suihlung rual nilena partin lawrin,
Leng dun ila indi bang lovin’’*

la a lén lai duhtusâm a han chham chhuahte hi chuan khawvêl pawh brût chhuak sela, hnam tin chi riote zingah hian lâwm lo fa rêng an awm ka ring lo. Thlang sappui mi ril lén lai chenbote pawh khuan a awmzia chiah hi han hre ve hlawm na selang chuan an kiupui ve ruai ruai tho ngei ang e.

Amaherawhchu, kan Mizo lêngzêh Zai leh he-tiang lén lai duhtusâm zawng zawng zingah pawh hian thiam chuang chuang leh lungrun ber maia ka hriat chu, Hraighlui Pu Vankhama, Aizawl thlangvâi bawk kha a ni. Hei zet hi chu vâhnuaî khawvel hnam tin zingah pawh a chungnung ber hial awm mang e ka ti deuh a ni. A lén lai tihlimtu leh lungkham ber mai chu luah zo dawnin a inhre lo va, mahse a phal thei ngang bawk si lo. Mangang tak mai a,

*"Ket ka luah che a rem loh chuan
Khang awi zawk lung mi tawnah,
Khang i awih si loh chuan thapui
Leng dang chhai a rem lo"*

ti meuhva a han inhnem kual vêl tawh hnu pawh chuan a la phal thei chuang ngang si lo va. A beiseina beidawng tawh hnu zawrg zawngte chu a han sâwm khawm tha leh tē tē a.

*Sama'n sam luat a awm nem maw,
A riang lungkham parte.*

*Khuandimin riang ka run lawi la,
Piallei kei ka van pialrai;
Suihlung damte'n khua hmunah
Leng dun fla lungchhir lote'n
Biak lai chung Pathian zara'n"*

tiir, mottui tla zawih zawihin a lairil duhtu chu a han sâwm khum 'eh ta hnâp mai a nih chu. Hei zet hi chu tungchhova kal lei mihringte zingah hian a tsa chungchurang ngei ang le!

Hniaikahtu awm hauh lovin kan phar tho ngei thei mai ta ve ang. A ai maw, lei tha hian oi fa leh tu hnam mah hian an sim thei chungin lei awig ka ring hlawl lo a ni e.

Kan sawi tam fa mai maw? Fûnah m i hita, 'Khai le, duhtu hin sim tei le' han mi ta hlawn mai ila, mi tam tak chuan, 'Hau vai zar teh' tih ang vel lekah kan la ngai mai awn e. Nunahsela, thu dik tak ka sawi dawn chuan chuti mai chu a ni awzawng lo mai le. Ke phahthae i sim; tungchhova kal, thil siam ziaga ropui be a chhhal lei nangin te hian kan briat alek loh hian duhtusam na kan hnapiu ber leh kan nan tuan hita. To ni ree maw alawm maw lel kan hun tin ber leh ngathu a ni te hi duhtusam nan hian kan lo hning zo de ma thi a lo ni zawk e! Cau e i thupwa ni lovin, wam hlimtu len muc khuh nglu ber a to ni ree zawk alawm!

Chuti e lo nih rau ru si chuanon, khui aw le, a tu anoh kanbing tei to ta sa si, mahni hmo ziwa thei a ni kan dathu chu i hian sam thei. Hw law mai teh ang u hnam e! Nangni sundaya u u, kan ram a la pachhat ta ni maw, ruat khom a lap tur khawpin in duhtu chu han sam ula, suu leh paia kan intodela ve thichua nger tuma thei h tawkin han ting sauh sauh teh u le! Nangni kut hnathawka ei zawngtu leh lo neitute u! Kan ram hian in duhtusam chu a ngak reng a nia. Ei leh bar kan intodelhna tham tur ngeiin duhtu chu han sam ula, in puanveate sawi chhing meuhvin han rang teh u le!

Nangni, mi thiam leh ram hruaitu duh takte u! Kan ram leh hnam dihmun atea in duhtu chu lungsi thlap maiin han sam ula, mipuite hnenah han

zuarin ram hnar kan kai tak tak teh ule! Thu ei chawp tē tē sawi mai mai leh in sawisēl tawn mai mai hi zawng ram hmasawna a tling ngai lo a nja. Nangoi i lai duh takte u, ram leh hnam nghahfak ionih kha hrerengin, thiam tak leh urhsōn takin lehkhah han zir fan fan ul, induhthusam chu I A S aiin hniam lul sub se. Eng nge mi fate pawh mi thiamte ziaak saah an inchbiar mi lian ve mai mai tho bawklawm. Chuvangin in duhthusam thleng ngei tur chuan a thim a var thlu lēk lovin mitek hlawn tawp khawpin han bei teh hlawn u khai!

Chutichuan kan ram, kan hnem rethei leh rual awt ngawih ngawih bian hma a sawn ve tawh ang a, kan zoram ngei mai hi ram nuam leh mawi takah kan siam dawn zu nia! Khai aw le, kan zavaiin kan duh thu theub chu han sām ilō, a hlawhtlinna, turin tleib tawp i han chhuah tak tēk teh ang u aw le!

14. DUHTHUSAM

Thu barsa hrilhfiahna:

lungkuai : rilru tidanglam

Pheichham: Ramhnuai mi, mihring eng. mahse ke pakhat chauh nei, mahse a kephah chu nausen kephah tiat lek a ni.

khup biha dam: tar lutuk, ding mar tha thei tawh lova kun tlat.

paihpêr: buh tuh dawna kâwnga bubhum paina bawm, hnang a siam a ni.

ngaihsak chang lo: lo theihnghilh hial

awntlei tu: thlimtu, tinuamtu

boruaka in sang sa: rilrua tumna sang tak suangtuah.

inchhu ngeng: in duh, mi engmaha ngai bik lo.

lungrun: thīnlung hneh em em.

lairil: thīnlung chhungril ber.

puanven sawi chhing: in buatsaih.

lungsi: lungawithlak

hna: kai: hma bruai

a thim a var thlu lo: engmah pawisa lovin

2. Ziak zawm tur:

Duhthusam, ram palailengah, inngaihtuahna, zirlai hote, inhlawm-khawm, inzawmkhawm, inkungkai hna tih a u sa tu, ngaihtuah nate.

Tih tur:

1. Thu harsa a chung a ziakte kbi hman la, nangma phuah-chawpin thu ziak rawh.

. Heng hman hian tawngkam tluantling phuah rawh: tawngna maha, zen zen lo, ram palaileng, hmaihtel, duai bik lo, chemkalna, lungsi, a thim a var thlu lo.

3. khawvela khawsak i chak dan ber sawiin, duhtu han sam teh lei

4. Duhthusam awmzia tawi fel takin ziak rawh.

5. 'Pheicham man'an tih chu eng tihna nge?

6. Mibring hi duhthusama nung kan nih dan chu sawi rawh.

7. Hlaa duhtu samna i hriat pakbat han sawi teh.

8. Fiamthu thawh duhthusam nana kan hman dan sawi rawh.

9 Kan dam ehung hun inbuatsaih nana duhtu kan sam thin dan chu eng ang nge?

10. Ram leh hnam tana duhthusamna kan siam thin chu sawi teh.

11. Duhthusam chanchin ziaktuin 'Lenlai Duhthusam' a tih chu eng ang hi nge ni?

12. Heng danglamna hi thu phuahin entir rawh:

duhthusam-duhtu sam

thingtuah- thing tuah

amaherawbchu-amah erawb chu

**THEN HNIHNA
(HLATHLANKHAWM)**

1. MOSIA TAWNGTAINA

Psalm 60

La'pa, nang chu chhuan zawng zawng chen ih
Kan awmna i ni thin.

Tlangte pian hmaa,

Leilung leh khawvel i din hma pawh khan,

Chatuan ata chatuan thleng pawhin nang chu Pathian
i ni.

Nang chuan mihring hi boralnaah i kirtir thin a
"Mihring fate u, kir leh rawh u," i ti thin.

Nanga ngaih chuan kum sangkhat hi

Nimin ral ta ang lek kha a ni si a,

Zan ven khat chhung ang lek bawk a ni.

Anni chu tui lian angin i len bo thin a; thang
khat mu ang chauh an ni;

Zingah chuan blo bet chawr chhuak ang an ni.

Zingah chuan a lo duahin a chawr chhuak a;

Tlai lamah chuan ah thlukin a awm a, a vuai thin

I thinurnaa tihboralin kan awm a,

I thinrimnaa tihmanganin kan awm bawh si a.

Kan khawlohnate chu i hmaah i dah a,

Kan sual zep rukte chu i hmel êngah i dah ta a.

Kan dam chhung ni zawng zawng hi thinrimnaah
a ral thin a;

Kan dam chhung kumte hi thawnthu angin kan ti
tawp thin.

Kan dam chhung kumte chu kum sawmsarih a ni a,

Chakna avangin kum sawmrit pawh a ni thei e;

Nimabsela a reina chu thawrimna leh lungngaihna
mai a ni;

A ral thui a, keni pawh kan thlawk bo thin a nih hi.

Tuin nge i thinurna thiltihtheihzia hria a,

Nanemah tih turzia anga i thinrimnaa chu hria le?

Kan dam chhung nte chhiar dan tur min zirtur ang che,

Finna thinlung kan neih phah hialna turin.

Aw LALPA, lo kir leh ang che; eng chen nge
i thinur dawn?

I chhihhlawhte chung theah chuan i rilru lamlet
ang che.

Aw, zingah chuan i ngihneihnain min titlai ang che;

Kan dam chhung zawng zawng hian hlima kan
lawm theihna turin.

Nangin min tihrehawm ni leh,

Thil tha lo kan tawh kum chhung hu angte khan
min tilawm ang che.

I hnathawh chu i chhihhlawhte hnenah lang sela,

I ropuina chu an fate hnênah lang rawh se,

Tin, LALPA kan Pathian mawina chu kan chungah
awm rawh se:

Kan kut hnathawh hi kan churgah tinghet bawh
ang che;

A ni, kan kut hnathawh hi tinghet ang che.

1. MOSIA TAWNGTAINA

1. Thu harsa brilhfiahna:

chhuan zawng zawng chenah : mibring inthlah chhawng zelah hian
zan ven khat : zana sipaiten ral an in ven chhawk hun chhung
ang chauh (Dar kar hnih khat)

thang khæt : vawi kha muthilh chhung.

thlukin : zai chhumin.

lo duahin :thang lianin

thinrimnaah a ral thin : kan hun tam zawk h lungawi lohna in
a khat a

thawnthu angin : mi an thih hnu chuan an chanchin

hi thawnthu ang chauh a ni thin.

kan thlawk bo thin : kan thi a, kan boral leh mai thin.

chhiar dan : hman dan, kalpui dan

tinghet :tihlawntling

2. Ziak zawm tur:

tiboralin,thinurnaa, thinrimnaah, thiltihtheihzia, ngilneihnain,
tihhreahawmin, boralnaah, khawlohnate.

Tih tur:

I. Heng hi hrilhfiah rawh:

(a) Nanga ngaih chuan... ang lek bawh a ni.

(b) Kan khaw lohna ... Engah i dah ta a.

(c) Kan dam chhung nite ... hialna turin.

(d) Kan kut hnathawh ... tinghet ang che.

2. Psalm 90na hian eng nge saw a tum ber tlar li velin ziak rawh

3. Dam chhung nite hi engtin nge thawnthu anga kan tihtawp thin?

4. "Mihrng fa te u, kir leh rawh u" i ti thin. Khawiah nge
mibring hi kan kir leh thin, fiah takin sawi teh:

5. Thil tha lo ... tilawm ang che, tia Psalm ziaaktuin a sawi
hi eng a tihna nge ni.

2. HALLELUIA, AW HALLELUIA AMEN

Kâmlala

1. Halleluia, aw, Halleluia Amen
 Kalvaria hmangaihna thisen zârah;
 Tahna ram leh lungngaihna zan thim hi,
 Hlimna vân pialral khian a rawn ên.
 Lawmna a chul lovang,
 Halleluia; Halleluia!!
 Fakin awm zel rawh se, Beram No chu,
 A hmangaihna in lungngaih a hnêh.
2. Aw, Thlarau lêng rawh, lâwmna rimtui ber,
 "Halleluia!" tjin thlalêr ram hi;
 Lâwmin an awi nuam e, khawhar riengin,
 Nang i awm chuan lei vân a chang thin.
3. Kumkhaw ram leh chatuan a ral hma zawng,
 Lâwmna êng ropui, vân Saron pâr mawi;
 Aw, i vul lai rêng hi a chul dawn lo,
 Nang hi ka ngai ber che min awm rawh.
4. Aw, khawvel hian hria se, ka Lal ropui,
 Vân angel zingah lawmna thla zârin;
 Kalvaria Beram No hmangaihna hi,
 Awiin an zai ve ang chatuanin.

2. HALLELUIAH, AW, HALLELUIAH AMEN

1. Tahna ram—— a rawn en —— He khawvêl, tahna ram leh lungngaihna ram pawh hi, vân ram mawinaa khat changtute tân chuan hlim taka khawsakna hmun a ni thei,
2. Aw thlarau leng rawh——Aw Thlarau thianghlim, kan hnenah hian lo cheng rawh.
3. Kumkhaw —— hma zawng —— Engtikah mah
4. Aw khawvel —— chatuanin—— Khawvêla mi zawng zawng hian Isua Krista nihna tak hi han hmu Chiang ve nâ se zawng, zâna angel hote nên thukhat vuain, a hmangaihna ropuizia hi fakin thlarauvin an lêng ve thin ang.

Tih tur:

Kamlala hla phuah dang i hriat apiang sawi rawh.

2 Heng hi hrilhfiiah rawh:

(a) tahna ram leh lungngaihna zan thim

(b) lawmna rimtui ber

(c) khawhar riangin

(d) Van Saron par mawi

(e) Kalvaria Beram No

3 Chang 4-naa a 'kha^wel' a tih hi eng tihna nge ni?

3. ISUA HNEHAH KA HIM ANG

—R Sankey 57

1. Isua hnenah ka him ang,
A ângchhông nuamah chuan;
Ka thlarau a chawl ngei ang,
Ani'n min hliabkbuh ang.
Aw, angel râwl mawi ka hria,
Ram ropui atang chuan;
Hla mawi tak sain min ko,
Kbi luiral mawiah khian.
Isu, Isu, i hnena awm ka duh,
Isu, min hmangaihtu ber,
I hnêna awm ka dub;
Hrehawm a ral hma loh zawng,
Nangin min hliab khuh la.
2. Isua hnenah ka him ang,
Ka buaina a reh ang,
Thlêmnate'n min chim buai lawng,
Sualin min chhaih thei lawng,
A reh ang lungngaihnate,
Tah leh lungchhiat zawng zawng;
Mittuite tla rib mah se,
Hrehawm chbung a rei lawng.
3. Ka thlarau himna hlu ber,
Isua ka tan a thi;
Kumkhuaa ka phen tîr tîr.

Chatuan Lungpui a ni.
 Ka tan a hmun siamth chuan,
 Min la rawn hruai ngei ang
 Zan thim a awm tawh lovang,
 Ropuina a êng ang.

3, ISUA HNENAH KA HIM ANG

1. him: humhim, hmelma lak ațanga ven him
 'angchhung: humhimna hnuaiah, venhimna hnua h
hliakhkhuh : tichbetu laka veng
 rawl mawi : aw mawi
 Ram ropui : van ram
 lui ral : Thihna awm tawh lohna ram
2. buaina : khawvela kan buaina chi tinreng
 chhahh : khawih buai
 țah leh lungchhiat : thih vanga lungngaihna leh țahna
 (sual vanga harsatna zawng zawng)
3. himna hlu ber : ka thlarau tana thlamuanna mun ber
phên : hlahhawm ațanga kan inhumhimna ber tur
Chatuan Lungpui : Pathian
 Ka tan...chuan : Chhandam fate awmna tur Isuan
 hmun min buatsaihsakah chuan
 Zan thim : Zan leh sual vanga brehawmna
Ropuina a êng ang : Pathian ropuinain Van chu a enin
 a awp tlat dawn.

Tih tur

- He hla hian sawi a tum tlangpui ber tlar 4-5 velin ziaik rawh
5. Chang 3na hi nangma țawngka chhuakin han brilh fiah
 teh
 3. He hla phuațtu hian 'Aw, angel ...mawiah khian' tiin a
 sawi a. Engin ngo angel aw chu a hriat theih eng a
 tihna nge ni?
 4. Isua ang chhunga awm leh awm loh a danglam dan
 sawi thei apiangin sawi teh se

4. THISEN HLU CHU R.S. 133

—Maclead Wylie

1. Krista thisen hlu tak chhuak chu,
 Ka tan a hlu a ni;
 Hlauhna leh riuhlehna ata,
 Ka thlarau a chawl ta.
 Aw, thisen lui mak tak a luang,
 Chandamtu ațang chuan;
 Van thlen tblenga ka hla tur chu,
 “Aw, thisen thisen hlu,”
2. “An sualna leh Atnate chu,
 Ka hre reng tawh lo vang;
 An tan ka fapa a thi si,”
 Lal Pathianin a ti.
3. Ka sual ka hriat chhuah fote hian,
 Min tithlaphâng lo vang;
 Chu thisen hlu chuan a tleng fai,
 A kaidum zawngte nen.
4. He ka taksa chàk lo tak hian,
 Natnate tawh mah se;
 Chu thisen hlua ka chawlb chuan,
 Thlamuanguin ka thi ang.

THISEN HLU CHU

1. Hlauhna leh—a chawl ta : Chatuana hrem hlauhna leh
 chbandam nih leh nih loh inhrechiang lova rilru bah taka
 awmna ata tunah chhuan ka bahdam ta. Aw, thisen—ațang
 chuan: Isua Krista thisen chu kei mi sual chbandam nana
 chhuak a nih vangin, ka tan chuan a mak lutuk a ni
2. An sualna—thi si” Isua chu anmahni chhan tura nun pe a
 ni tih ringtute chu, tun hmain eng ang pawhin lo sual mahse,
 an sualte chu ka ngaidam vek a, ka hrereng tawh ngai lo vang
3. Ka sualna—lovang: Tun hmaa ka lo sualnate chu han hre-
 chhuak thar leh thin mah ila, ka rilru tibah leh min timang-
 angtu a ni tawh lo vang. Chu thisen—zawngte nen: Isua

thisen chuan ka sual bawlbhawb zawng zawng chu, engmah kēimahah hnuhna nei tawh lo turin a tlangfar zo vek ta.

4. Chu thisen—thi ang: Isua Krista thisena silfaite chu thlamuannain an khat a. Chuvang chuan thih hnua hremhmuna kal tur an ni tawh lo tib hriain thlamuang takin an thi tawh dawn a ni.

Tih tur:

1. 'Krista thisen ... a hlu a ni' tia he hla siamtu hian a han ti hi eng nge a hlut na em em? Chu hlutna chu i hriat danin sawi rawh.
2. Isua atanga 'thisen lui luang' engnge a makna em em?
3. He hla phuahtuin 'Hlahna leh rinhlelna' a tih hi eng hlahna leh rinhlelna nge, sawi fiab rawh.
4. Pathianin 'An sualna leh — a thi si' a tih hi tute a sawina nge ni? fapa chu tunge? A fapa thih vangin engati nge a hriat reng tawh loh?
5. He hla hian tihlan a tum ber nia i briatchu tlar 4-5 velin ziak rawh.

2. LEI LAL PUAN ROPUI CHU A TLAWM ANG

—C.Z Huala

1. Lei lal puan ropui chu a tlāwm ang.
 Lei pangpar mawite pawh a chuai thei
 Kan dam lai ni pawh hi a lo la tla ngei ang,
 Mahse Lal duhawm Isua ka nei.
 Lili pār mawi Lal Isua ka nei.
 Kā tân a par chatuan ram mawiah;
 Hrehawmah pawh Ama'n min awmpui fo va
 Lili pār mawi Lal Isua ka nei.
2. A hmangaihna ram êng mawiah khian
 Amah chu chatuan Varparh a ni;
 Hrehawm tuar mah ila hemi khawvelah hian;
 A ramah chuan min la hruai dawn si.
3. Tunah tapin rûm rih mah ila,
 Thihnain ka mit a chhin hunin;
 Ka hlau lo vang, thlân thim ata min tho vang a,
 Ka mittuite chu hrufai tûrin.
4. Kan thian duhte'n he khawvelah hian,
 Min kalsan in ka rilru a ngui;
 Mahse ka lungngai lo—mala ka lo awm hian,
 Lili pār mawi Isuan min awmpui.

6. AW LALPA LUNGNGAIIN KA KHAT THIN

—Laibata

1. Aw Lalpa, lungngaiin ka khat thin
 Vanduinat'e'n min hual vel a;
 Tah leh rumna thlalerah bian,
 Mittui nen ka rawn zawng ve a che.
 Aw ka Lalpa, ka mangan zawng zawng hi,
 I kutah ka kawltir a che.
 Nang lungngai fate hnemtu chuan,
 Kei pawh min lo hnem ve ang che.
 2. Aw Lalpa, ka lungngaihna hnemtu,
 Nang lo chu laina ka nei lo;
 Tu huên dang nge ka rawn pan ang,
 Nang chauh ka hmangaihtu i ni e.
 3. Lungngaih chhumpui ka tân a zing thir.
 Lal Davida himna kulhpui;
 Kei pawh min hliakhkhuh ve ta che,
 Sual riang vai fa ka lo kal ve e.
 4. Hmanah Kanan ram dung leh vângah,
 Lungngai fate i hnem thin a;
 Rethei fate'n i hmél an lawm
 Kei pawh ka lawmna ber i ni e.
-
1. Tah leh rumna thlaler—He lei hi hrehawmnaa khat a ni.
 2. Nang lo chunei lo—Nangmah chauh bi min hman-
 ngaihtu tak tak i ni.
 3. Lal Davida.....kulhpui—Davida pawh lo venghimtu, ka
 kulhpui chu i ni.
 4. Rethei fate.....lawm—Khawvela i lo kal lai pawh khan mi
 rethei ten an ngaina che a.
 Laina : hmangaihtu tak tak, khawngaihtu
 chhumpui : lungngaihna, manganna
 hliakhkhuh : venghim
 riangvai fa : mi rethei, mi sual

Tih tur :

1. He h'a phuabtu bian a phuah chhan ni ngeia i rin chu saw rawh
2. 'Nang lo chu aina ka nei lo, tiin hla siamtu chuan a sawi a, a nei lo t.k tak nge, eng a tihna nge ni ang?
3. Chang 4 naah Isuan lungngai fate a hnem thu hi engtin nge kan hmuh a, mi rethei ten eng tin nge a hmel an lawm?

7. PI PU CHHUAHTLANG HLUI

—By Liandala

1. Pi pu chhuahtlang hlui a mawi mang e,
Thar khaw chhuahtlangah dawnlung an rem;
Se-bran, sa-brang lu a tlar bung e,
Than lai siamtu mi brang leng fam awih nan.
2. Thingte talhkhung chawm iang an khawng ri,
Kulva mei chang sei, bel lian an tar;
Mangpuan an zar dawnlung tlaitlanah,
Zawhzazopa than lai puan diar tial nen
3. Lengin chhawng an hnawt chun hraileng nen,
Sa leh buh changrum, bawhar tui nen;
Zua tin an blim, vangkhawpui an lawm,
Tlai ni nem duai lenkaw! thiag karab hian.
4. Tlai ni tla sen siar sul-lo an hmuak,
Hrai tin an ngir e, dai lung rawnah;
Chun an haw, zua haw, zaleng an haw,
Sol tum chalngeng hnutianga'n sul a haw.
5. Pi pu chhuahtlang hlui hi thli ve u,
Thuva te, lailen tuang lam zawhna;
Changsiat an ngir dai phulleng an mawi,
Sawmfang lawr tur tuan rel an her liamna.

7. PI PU CHHUAHTLANG HLUI

1. dawnlung : lung
chhuahtlang : kawtchhuah

- se-hran, sa-brang : sechal leh ramsa hlauhawm
 thanlai siamtu : mi hmingthang, pasaltha
 mi hrang.....awih nan : mi huaisen thi tawh chawimawi nan.
2. Talhkuang : thingkung (vuak rik tur)
 Châwm : khuang.
 kulva : Vakul.
 bel lian : belpui.
 mangpuan : thangchuah puan.
 tlaitlan : bul vel.
 zawhzazo : Thangchuahna tura engkim tizo pa.
3. Lêngi : nula (lengin : mi zawng zawngin).
 Chhawng an hnawt : Kut niin buh leh sa an inbarh a.
 chun : nu. hraileng : an fate,
 bawhar tui : artui.
 zua tin : pa zawng zawng.
4. Sul-lo : lo sul, feh hawng.
 dai lungrawn : khaw pawn, dai vel.
 Sul tum chalngeng : a hnunngah sechal
 sawmfang lawr tur : buh seng tur.
 t̃uan rel : feh chhuak.

Tih tur

1. He hla phuahtuin tarlan a tumte li i mitthlaa i hmuh dan
 chu han ziaak chhuak teh
2. He hla hi, t̃awngtluang pangngaiin hlawn hrang hrangin hril-
 hfiab rawh:
 (a) Clang 1 na leh 2 na.
 (b) Chang 3 na.
 (c) Ch̃ng 4 na.
 (d) Chang 5 na.
3. In khaw bulah khaw hmunhlui a awm em? Chungah chuan
 lung dawh hlui leh thil dang hmuh tur a awm em? a awm
 chuan chu mi chanchin chu ziaak rawh.

8. TLAIZAWNG PAR

— By Vankhama

1. Lal pian hun chəmpha a lo ni a,
 Chawrin a lo pār tan leh ta e;
 Sik-ni êng leh zan dai fim chawmin,
 Tuk chhuakin mawite'n an vul tial e.
 Tleitir sakhmel ianga tlaizawng pār,
 "Vul mawi," ka ti ang che hming lema'n;
 Theih chang se kumtluangin vul reng la,
 An sawi chuailo-par ni mai teh la.
2. Thlir ve u, kan vangkhaw dai a mawi,
 A zarah vahkhuai, phengpheleng nen;
 Sirva nungcha par lawmin chhünrawl,
 Chawl kái lo ningzu dawn nilên e,
 Uai lo te'n vul reng la chim loh pār,
 Siamtu chawi reng par i lo ni e;
 Sik ni eng thlangtlai a liam chhung hian,
 Riah rûn a lûm che'm ni kuanvangte'n.
3. Vul mawi, i len lai a tawi lua e,
 Tan-chhawn ang thle nghial virth'i lenga'n;
 Chung thla puan ang a lo thar ang a,
 Vul mawite uaiin an lo til ang.
 I pam e, chul leh uai mai turah,
 Tharin kumsulah lo vul leh la;
 Aw, engah mawi tin thang dang zawog pawh,
 Cbul mai tura kuanu'n a siam ie!

8. TLAIZAWNG PAR

1. tûk chhuak : tûk tin
 tleitir sakhmel iang : nula tleirawl hmel ang mai
 hming lem : hming vuah chawp
 kumtluangin : kumtluanin
2. vahkhuai : khawivah khuai

phengpheleng : phengphehlep

sirva nungcha : sava leh rannung dang

chhunrawl : chaw

chawl kai lo : dawidim tel lo (ruh theih loh)

ning zu : zu. dawn : in, dawt

chim loh par : en nin theih loh pangpar

Siamtu chawi reng par : Pathian tiropuitu pangpar

thlangtlai : khawthlong

riah run lum : riah nana hman

3. len lai : par lai, vanglai hun

tan chhawn : chhawn (hman lai mite tawn thin)

thle nghial : kur zêk zêk

virtthli : thli

chung thla : Thla

puan ang thar : thla thar

I pam e : i panthmai mang e, i uiawn mang e.

chul turah : rêma tbi boral leh mai mai turah chuan.

Tharinleh na : Nakumaha tharin i lo par vul leh dawn na.

Tih tur,

1. Tlaizawng kang hi eng ang nge ni? A par eng ang nge ni? Ing hunah nge a par vul?

2. A par zu tlantu he hlasiamtuin a sawite chu eng eng ni.

3. Sikni eng ,. . . khuavangten-tih hi eng tihna nge saw fiah rawh.

4. Chang 3 na hi tiwng tluang pangngaiin han hrihfhiah tel.

5. I pam e ,, ,, ,, khuannun a siam lei tih hi a phuahtu rilru tak pu veah inggai la, i rilru i ngaihtuah chu han sawi chhuak tel.

6. Tlaizawng par hla hian sawi chhuah a tum tlangpu
tlr 4-5 lekin ziaak rawh.

9. LO ZAWH HLA

— C. Zachhunga

1. Tuan zai rel'n ramloh hnuhchhaw-
 Pui ka hmachhuan e;
 A lo her chhuak tahpuan ang zawh ni,
 Zingtian bawhar zai mawi te a fam ngei ang.
 Lawm lungualte'n hnutiang kan chhawn,
 Rihdawn che;
 Runpui lawia suihlung rual dialin;
 Thlanga sappui nun zir leng rual,
 Zai vawrin tlai khua pawh var zain.
2. Thlanga sappui runa hûn mawi-
 No ka thlang ngei ang;
 Chawltui ianga sakhmel pawl riain,
 Ka tawk ang che ka lāwm tē,
 Tuan mawi ber mai.
3. Hunpui her chhuak thal favang len-
 Kawl a eng tan ta,
 Lawm lungualte'n hnuhchhaw! kan kuai zo,
 Reng pa'n awih lai sawmfang riak,
 A cham del e.
1. Tuan zai relin..... Lova feh turin.
 ramloh.....chhuan e.....Hlo thlawh zawh loh hnim tak ka
 hmalak
 tahpuan ang zawh ni.....Lo zawh ni.
 zing tian.....ngei ang.....Ar pa chhiarkhuan chu lo zawh
 nan (a thi) kan hmang ngei ang.
2. chawltui.....riain.....Thingpui, bawnghnute pawh.
 sawmfang riak.....del e..... Hnim kan thlo fai vek tawh a,
 buh ringawtin lo chu a phui chûk mai.

9. LO ZAWH HLA

Tih tur :

1. Lo zawh chanchin hre ngai lo hnenah, a hlimawm thei
 ang berin lo zawh chanchin han ziak teh.

2. Heng hi a awmzia sawi rawh:
 Zingtlan bawhar zai mawi tê.
 Thlanga sappui nun zir lengrual.
 Thlanga sappui runa hun mawi.
 Ka lawm tê, ðuan mawi ber mai.
 Rengpæn awihlai sawmfang riak a cham del e.
 Runpui lawia suihlung rual dialin.
3. Hlo thlawh zawh (Lo zawh) hun hi eng hun lai nge ni
 ber? Eng vangin nge heti taka an hlimpui ðhin?
4. He hla thuin a sawi tum tlangpui hi tawi tein ziaak rawh.

10. MIZORAMA'N

Aug 6th. 1976

By Lalsangzuali Sailo

1. Hmanah Zoram mawitu tlawmngaihna par a vul.
 Mihrâng Chawngbaw, Vana Pa, Taitesena;
 An duai ngai lo rual zawng laia'n-
 Sahrâng dorâl hmaa'n
 Lêng dang chelh loh tlawmngaihna hlu par ang
 Kim te'n chawi zêl nang e. (vul se
 Lungualte'n Aw! lêng ve ila, zofa lêng zawng
 Pheihkhai rualte'n remna thlifim lêng vel se;
 Chutin sangzual zêlin ðhang leh ðhar zawng
 Kan hlim kan lawm a kim ngei ang (tan
 Kei ka pianna Mizorama'n
2. Pipu lungmâwl runa'n Kalhfun a ngai nê maw
 Khartung runa'n tuahthing khamlai a tâwk e;
 Zualko tlan lai valrual, sùr-sa hnuaia'n an duai bil lo
 Thangthar lêngte'n chawmlai rêlin Pipu nun, hlui
 Nun mawi iang na ngai e.
3. Aw zoram hnam tin lêng ngûr pui nun ngai lo te'n,
 Riaghlei, chanhai, Lallai chên, tual kan leng za;
 Phuaivawm, Nghovar, Kâwlkei, Ziatial leh Zuksiali
 Chunga lengva, hnuaia satin an nui hiau ve (nen
 Sen nauvang nui za i.

4. Siktui thiang Zothlifim lēna Aw kan zoram
 Remei zing riai tlāng dum dūr pār tin vulnā;
 Ning zu thlum chawi, khuaiva, bramthiam rang-
 (khampui sir an mawi
 Hnam tin naufa lo lawi ve se kan Ram mawia'n.
 Ni rei an cham tūr a.

10. MIZORAMA'N

1. Mibrāng : mi huaisen.
 duai lo : zam lo, hmingchhe lo, tlanchhe lo.
 sahrang : ramsa hlauhawm.
 doral : hmelma dote.
 leng dang chelh loh : hnam dangin an rei ve ch
 Kimte'n : a vaiin, a pumin
2. lung mawl : ât lai, mawl lai.
 run : in
 kalhfung : kawng kalhna
 khartung : kawngkhar.
 tuahthing khamlai : thingfak
 chhawmlai relin : kalpui zel, uar zui zel.
3. ngurpui nun ngai lo te'n : Lal leh mi hausa nun ngai lix lo va
 rianghlel chanhai : mi r thei leh khawngail tlik
 lallai chēn : nuam taka khawsate.
 phuaivawm : savawm.
 Nghovar : sanghal
 kawлкеi : sakei
 ziañial : sakei
 zuksiali : sazuk
 lengva : sava, chungleng
4. siktui thiang : tui thianghlīm
 ningzu thlum chawi khuaiva : zu thlum tak tak nei, khwai
 ni rei an cham tur a : khawsak blen an chak ang.

Tib tur

1. Tlawmngaihna awmzia thuhlawm (paragraph) khat lekin han sawi fiah teh.
2. Hman lai mite tlawmngaihna leh tun lai huna tlawmngaihna chu khaikhin teh.

3. Heng lai thute hi hrilhfiab rawh :
 - (a) kimte'n chawi zel nang e
 - (b) pheikhai rualte'n remna thliim leng vel se
 - (c) kharting rualte'n tuahthing kham lai a tuck e.
 - (d) Rianglei, chanhai, lillai chen, tual kan lengza.
 - (e) Ningzu- thlum chawi.....Sir, in mawi.
4. He hli hien engge eia eia a tum ber, thar fawh zok rawh
5. Engtin nge Mizote hawm la kan 'awm a kan ber ang' tia he hla samtu eia a sawi?
6. Hman lai puleh pu rura kan zir tur awm, he hli Hman a sawite chu hawh chawng a ch
7. Mizoram hi rawng a duhawn neok awm a hman em? Chung bu eia eia nle?

II. ZIALUNG ZAI

—by Dr. R. Doherty

Zialung khua hi uia lai thangtharte huan hre lo an tawm betawm ka ring. A huan lai chuan hmingthang tak a ni a, vwin ni theng chhuchhuah theih suihru fan tak a la awm a ni. Khawchhak Tuichang ral lai Biate khaw hman chunga awm a ni a. Chuan lamah Zialung khâm hmingthang tak Ramhuan e eia a awm a, mahse'ng neng ramhuan hi Ramhuan mi taw lo chi an ni.

Zialung khuaah hian hman lai mi hmingthang tak Hrangkhuia (a hmingpan chu Zialung-chawm ni Hrangkhuia a ni) a awm a, a nu punchhunga a awm laiin Ramhuan hovin an veng a. Naupang a nih laiin Ramhuan Zialung khâm an hruai a. Kalna kawng a to va, a tap ta a. Chutih lai chuan Hawnglakho rammu hawngin a tap ri hriin an man ta a. Rammu haw an nih avangin a thattu bik zawn nan. (Ral thattu chhawn sen tawn nan) ai an eo ta a. Biate khua leh Sialhawk khaw inkar kawn (Tun thlengin Vawrhkawn an ti)-a fei an

sawh bur a, a karah chem hriam an dah zangthal a. Hrangkhupa chu an vawrh a, a tlāk burna fei neitu chu ral thattu a ni ang an ti a. Ramhuai ven tlat a nih avangin a tlakna zawn fei leh chem chu a tlu zel a, an that thei ta lo. An hotupa Hawnglaia chuan fapaah a nei ta a. Mahse, Hrangkhupa a lo puitlin chuan Hawnglaia nen an indo a, Ramhuai ven tlat a nih avangin Hawnglaia chuan a ngam ta lo. Fapa Chhuanvawra a nei a, ani pawh ral do mi pasaltha a ni. A pa ngam loh Hrileia pawh a hneh a. Hrileia khua a thlirna chu Biate khawchhak tlang chhip a ni. Tun thlengin Chhuanvawra khaw-thlir an la ti,

Bawkchhuma hlaah:-

Biate Phunbung a zia van hnuai in an hril,
 Hei hi maw, tuana Hrangkhupa sial ki,
 A rauvi thla siar thangvanah kai e.
 Ka dan tak e, Zialungpui kham karah,
 Kawlkei lunglian a hrai ngaiin tap ang maw!
 Tap eng maw, chhawlthing hnuaiah,
 an lo ti a ni.

Zialung khua hi a lo hmingthan lehna chu Zialung Zai (Bawkchuma Zai) an tih hi a ni leh a.
 Bawkchuma hi a thlahte kan hre lo.

Bawkchuma hi zai thiam, lam thiam, hlaphuah thiam a ni. Fanu Zaikungi a nei a, Zaikungi chu tui-ûm hnih khirh thei a nihin a thi a. A thi tih hre lovin mikhualin hmuh an chak thin a, a pa chuan;
 Chhingkbual a mi'n i sakhmel hmuh lai a nuam e,
 Phunchawng dawntuai khawiah Zaikungpui
 leng ang maw

Vartui thiang a chawi em ni?
 tiin hla a phuah a ni.
 Mikhual hnenah a fanu thih thu hi a sawi tam lo

va. Bawkehuma chu a lungleng a, khawthlang leh a pem a beisei a. Tanhril khuaah a uk kal a, ma e a rin angin a lo ropui lo.

'Khawthlang lal chu Lal tiawm ang ngai lo a.

In laibangah Tiandâr bu riat a kual bevel.

a ti a.

An lal leh khawthlang an lawm ta e, va zel hmunah velh an rel ta a. Mahse Bawkehuma chu lo hria a, zu hmunah a kal a, kawrgka bu ataga a lo lâm lut a:—

'Siahthing tuahto ka hmu tú rân em' z.

Khua za biakvel Kalkhampa Sai taran va: a

A ngho zâr dêr dûr ngai e;

a ti leh ta a.

Lalpa chu a lawm leh ta em em a, an khaw pemah a sâwm ta a. Mahse Bawkehuma chu an tum lohzia a tilang leh a:—

'A ngur siam tawh khawthlang nuam lo awm lo.

Hraichawi laitual an Jenna khua zel a nuam.

Zialung e, ka khua ngai ing e,' tiin.

Tichuan thlem ngaihna an hre ta lo va. He thu leh hla te kan ngaihtuah chang leh a hnuo leh an sulhnute kan fan châng chuan, riru a kal thui thei viau thin a ni.

Thian pathum ram vâk, pakhat Sakein a seh a, thu a khirh zo ta. Pakhat chu khuaah zu hovin a kal a. Pakhat chuan a thianpa ruang thi glerin Vawmbu hreuvah a lo thutpui a. Mitthi ruang lak leh tumin zankhuain Sakein a bei a. A manganzia Zialung zaiin a sawi:—

'Thiana tho rawh kan riabna buk a hrâng e.

Minrawn vel e, kâmkei lunglianin

I chengrâng buan ang pawm rawh,' tiin

Zân a rei duhin khua a har hle awm e. A

tawpah khua a lo vâr a, ni a lo chhuak a, Sakei pawh a kâl sawn ta a. Ni chhuahna lam a hawi a, Sâr a lo zam a:—

‘Thianq tho la, kân kal nan kawt a eng e,

A zam zawng khi keimahni than sâr a ni.

A bawm e, Vânrang chhumin,’ tûn a han phuah i, h ta a. M. pui an lo thleng a, miruang chu an zawn haw ta a ni.

II ZIALUNG ZAI

1. Thu ar 'rilhfu hna:-

A zia: lunga thil in ziaik chu

Vanhnuaitn an hril : min an sawi huai huai chu

tuana : Lman lai

A rauvi thla.....kai e : vanah a th'arau chu a kai a, arsiyah a chang ta a ni. (Arsi eng tak Hrangkhupa Schnartlawrh tia Mizovin kan vuah khi a ni. A bula arsi pahnih nen se lu ang deuhvin an awm a. Hrangkhupa Selu an ti bawk thin Sapih Vega an ti)

hmuh lai an nuam e : hmuh an chak khawp mai a.

Phunchawng dawntuai : naupang duhawm tak vartui thiang chawi : tui chawi (zing tui chawi)

lai bang : banglai (Mizo pa in kawmchar lama pindan)

a kual lo ve : a intar lo ve, a in hung lo ve, a awm lo ve.

siahthing tuah to : thing in (thingphela sak in)

sai tar mawia : sai lu an tar a, a ropui hle mai.

Zialung e.....ing e: Zialung keima khua nge nge hi ka ngai ber e
l cheng rang... .. l silai hi han chelek (keng leh ta che le)

Tih tur

1. Biate khua chu eng vangin nge tun hmaa Zialung tia an lo vuah

2. "Vawrhkawn" hming lo chhuahna bul sawi rawh.

3. Heng hi a tobui atangin hrilhfiyah rawh.

1) Biate phuah bung.....thangvanah kai e.

2) Siahthing tuah to.....zar der der ngai e.

- 3) Thiana tho rawh...buan ang pawm rawh.
4. Biate khaw hmingthanna chhan hrang hrang sawi rawh
5. He i zirlaia zia Bawkhuma chanchin hi nangma hmuh danin han zia teh.
6. Bawkhuman Tanhril lal a phuahna "Khawthlang lal chu... a kual love" tih hi eng vangin nge chu ti taka an huat? A runthiak hle em ni i ngaih dan sawi teh.
7. Thian pathum ramvak zinga damah khan han in chan la. I thian pa sakei seh ruang lo awmpui chu nge i thlan ang, zualkova khaw lama kal? A eng chu nge huaisenthlak zawk ang, sawiho teh u.
8. 'Than sar' awmzia sawi fiah rawh
9. Zotawng tluang pangngaiin hrilhfiab rawh.
- 1) A ngur siam tawh.....ngai ing e.
 - 2) Chhing khuala min.....a chawi em ni?

SEP 04 2

Ames Re 8. 0.